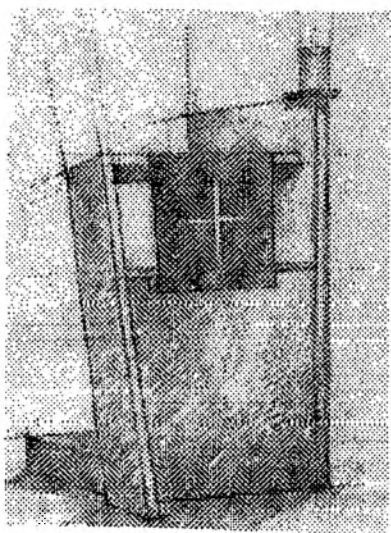

Hét Hár

A csillaghegy-békásmegyeri evangélikus gyülekezet lapja
III. évfolyam 1. szám
2004. böjt-húsvét

„Kiálts, ne
sajnálj a
torkod!”

„Nekem az olyan böjt tetszik,
amikor leoldod a bűnösen fölrakott bilincseket,
kibontod a járom köteleit,
szabadon bocsátod az elnyomottakat,
és összetörsz minden jármot!
Oszd meg kenyeredet az éhezővel,
vidd be házádba a szegény bujdosókat,
ha meztelent látsz, ruházd fel,
és ne zárkózz el testvéred elől!
Akkor eljön világosságod,
mint a hajnalhasadás,
és hamar beheged a sebed,
igazságod jár előtted,
és az Úr dicsősége lesz mögötted.
Ha segítségül hívod az Urat,
ő válaszol,
ha kiáltasz, ezt mondja:
Itt vagyok!”
(Ézs 58,6–9a)

Elkes buzdítás a Babilonból hazatért, újra hont foglalók prófétájától származik, aki hasonlóan a fogság nagy névtelenjéhez, személyes létében azonosíthatatlan, ő is Ézsaiás: rettentő szavak szólója.

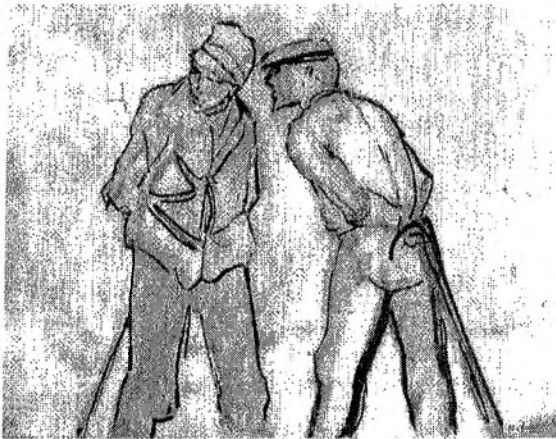
Mióta ember él a földön, állandó késztetést érez arra, hogy sorsa rejtelmek közt a magánál s minden em-

berinél hatalmasabbnak gondolt istenséghez forduljon, tanácsért, segítségért, szabadításért. A természet rendje szerint élő embert a szívbe írt törvény, a jó és a rossz bizonyítást nem igénylő ismerete időről időre arra hajtja, hogy vessen számot önmagával: mit tett, és mit mulasztott el. Kivel és miképpen vétkezett, egyre csak növelve a testét és létét sorvasztó, eltakaríthatatlan lelki terheit. Így vagyunk ezzel mi is. Ha ránk tör a bűntudat – öltse magára akár a szorongás, akár a depresszió bármely formáját –, prófétát, papot, mágust keresünk, s visszatorkálunk az ősi vallásos gyakorlatokhoz, a böjthöz, az imádkozáshoz, az alamizsnálkodáshoz, hátha ezek révén kiváltatunk nagy szorongásunkból. De nem segít semmi. Néma és üres az ég. Néhány baráti gesztus, az emberség pillanatokha tördelt darabkáit, melyektől sem a bűn, sem annak hordozása nem lesz könnyebb. Magunk vagyunk önnön túrheteretlenségünk sorsunkká váló tolerálásával.

Valóban erre hívtunk volna el? Az önkínzó magunkba révedés lenne a böjt értelme? A próféta szerint aligha. Mi mást jelenthetne tehát a böjt, mint – szabaddá téve a másikat – szabaddá válni. Nem tűrhető a „bűnösen fölrakott bilincs” sem akkor, ha ezzel a másikat szólásában, szellemi vizsgálódásában, lelkiismereti szabadságában akarják korlátozni; sem akkor, ha ezzel a másik tehetségét és erejét egyéni érdekből zsákmányolják ki. Nem jármok hordozására születünk. Közérdekre hivatkozik minden zsarnok, mintha ez bármit változtatna szándéka aljasságán, mellyel a másik szájára és kezére ütni vágyik. Akik Jézust a főpapok és Pilátus elé cibálták, a nép közérdekére hagyatkoztak. A nagy inkvizítorok – felekezetre való tekintet nélkül – a kereszténység közérdekét harsogták. S aligha van az egyházi zsargonnak olyan kifejezése, amely kevésbé lenne ragacsos hazugságtól és igazságtalanságtól, mint ez: egyházi közérdek.

Jézus nem alkuszik sem a főpapokkal, sem Pilátussal, nem gyakorol önkritikát, nem von vissza semmit. Nem az önkény bábja, hanem az Örökkévaló tanúja. Aki bár nem tűrte a túrheteretlent, és tanítványait is erre biztatta, a kereszten nemcsak érettük halt, hanem a sunyi és gyáva önsorsrontókért is, hogy ne maradjanak egészen egyedül.

Donáth László

A toleranciától a szeretetig

A 74 éves korában nemrég meghalt Dorothee Sölle szerint „kétféle Isten valamelyikében hiszünk, és életünkkel tanúskodunk erről: vagy egy mindent irányító és ellenőrző mindenható bálványban, vagy a reménység Istenében, aki velünk tevékeny”. A huszadik század egyik legjelentősebb teológusa itt nem általában a vallásos hit kötelező lehetőségeinek definícióját nyújtja, hanem konkrétan a kereszténységről ír egyszerűen, gyakorlati mélységben és pontosan. Szavai a legkomolyabban hívőknek és a még annál is komolyabban hinni akaróknak szólnak. Elsősorban azoknak, akik minden porcikájukban átérzik a Mindenható nagyságát, akik a megváltás művének befejezettségéhez mérik, és éppen ezért reálisan látják önnön méretüket is. Akik felnőttként is fel szeretnének nőni a *szent végzés* zúgolódás nélküli elfogadásának magasságába, és mindig félelemmel és reszketéssel készülnek megjárni a coram-Deo-bűnvallás legmélyebb bugyrait. Vagyis azoknak, akik számára Isten a magasztos isteneszme tárgya, a jól megszerkesztett világ teremőre, erkölcsaink alapja vagy éppen a szigorú apa kivetített ősképe. Az önmagában is tökéletes és bénítóan dogmatikus istenkép szétzúzásában vétkesnek talált és ezért hazájában évtizedekig jogfosztott teológus ehelyett a kölcsönös szeretet Istenét ismeri, aki szeret, akar, véd és gyógyít minket, és – minthogy aki szeret, sebezhető – rá is szorul arra, hogy mi is szeressük, akarjuk, védelmezzük és gyógyítsuk őt. Mintha a középkori misztikus vers sorai kelnének életre Sölle tevékeny reményében a bűnbakkereső és mindig újabb tekintéllyel takarózó vallásos és vallásszerű embertelenségek századában: „Istennek nincs más keze csak a mienk; nincs más lába, csak a mienk; nincs más füle, csak a mienk ...” Auschwitzot, a manhattani szükséglakásban három gyermekét egyedül nevelő tönkrement vietnami veterán Michael helyzetét vagy a teremtett környezet válságos állapotát az isteni mindenhatóság felől megközelíteni és ennek az eljárásnak oltalma alatt az értelmes érvelés vagy a demonstratív imádkozás képességét megőrizni tudni ezért Sölle

számára sem nem elmés theodicaea, sem nem talpraesett kegyesség, hanem sima blaszfémia. Isten keze a mi kezünk, akarata a mi akaratumk, szeretete a mi szeretetünk. És a legfontosabb: ereje a mi erőnk, amely csak is a másokkal megosztott szeretet megsokszorozott erejéből fakadhat. Ahol szenvedés vagy nélkülözés van, ott Isten nem elég erős, mert a mi szeretetünk kevés.

Ezen a ponton találkozunk Sölle gondolatai a múlt század hozzá hasonló, a Németországból Amerikába vezető emigrációs utat megjárt Paul Tillich (1886–1965) gondolataival. Tillich, akit semmiképpen sem lehet azzal hitelteleníteni, hogy a divatos posztmodern vagy feminista teológia szakértelője lett volna, furcsamód (részben) pont annak a német idealizmusnak volt a legnagyobb hatású kései képviselője, amelynek tudvalevően nagy hajlama volt a fentebb említett eszmei és erkölcsi istenszobrok kifaragásához. Mindenekelőtt azonban lényeglátó teológus volt, aki számára a szeretet, az erő és az igazságosságot terjesztő tevékenység elválaszthatatlanul kapcsolódott egybe. Mindegy, hogy a társadalmi igazságosság legtisztább eszményét keresi-e politikai állásfoglalásaiban, a létezők létének értelmet adó *létezőről* beszél-e egyetemi előadásaiban, vagy a szeretetet mint a legnagyobb erőt hirdeti-e prédikációiban, a tillichi szintézisben mindhárom ugyanaból a realitásból, a krisztusi *új lét* és a pünkösdi *lelki jelenlét* valóságából fakad. Eközben sorra dönti a hamis bálványokat. Például az egyház hitét abban, hogy Jézus helyett a maga róla szóló dogmáit vagy a megdönthetetlennek vélt egyházi szabályokban bízó emberek általában bizalmát tartsa a végső igazságnak. Miután egyik leghíresebb prédikációjában („El vagy fogadva!”) mindenki számára világossá válhatott, hogy a megváltáshoz nincs mit hozzátennünk, e hamis bálványokkal szemben kiemeli János evangéliumának szavait: csak az lehet Isten igazságának közelében, aki cselekszi is ezt az igazságot. Máskor pedig csupán egyetlen ember történetét mondja el igehirdetésében. Ez az ember Elsa Brandström, a szentpétervári svéd nagykövet lánya, aki az első világháború elején önként ment a segíteni a Szibériába irányított német katonák közé. „Kimondhatatlan szenvedéseket látott ez a 24 éves lány, és minden segítség nélkül megkezdte a kegyetlenség elleni harcát. És ő győzött. A hatóságok ellenállása és gyanakvása ellen harcolt – és ő győzött. A börtönörök brutalitása és törvénytelenégei ellen harcolt – és ő győzött. A hideg, az éhség, a kosz és betegség, az elmaradott ország és a romboló háború teremtette körülmények ellen harcolt – és ő győzött...”

És hogy hol van az eddigiekben a tolerancia? Sehol. A tolerancia tűrés, eltűrés, tűróképesség, amelynek mindig pontosan megadható határértéke van. Az „élni és élni hagyni” – elvnek ott van a határa, ahol még élni hagynak. A tolerancia legendás nagyvallásainak cselekvésméleletében a társadalmi közömbösség, tanításában az éber univerzalizmus jelöli ki a határokat. A vallási életet övező jelenségek közül a tolerancia csak a külső szemlélők számára értelmezhető praktikus fogalom, legyenek ezek a szemlélők akár a módszertani elfogulatlanságot hirdető vallástudomány, akár a nem mindig

hátsó szándék nélküli hatalmi békítő szándék, akár a békés vagy békétlen véleményformáló járókelők képviselői, és ide érthetjük azokat a vallásokat is, amelyek a természetes emberi forrásokból eredeztetik tanításukat. Az önmagukat kinyilatkoztatásra építő vallások viszont soha nem tudnak csak toleránsak lenni, ennél nehezebb kiinduló feltételeket kaptak. Nekik az igazság és szeretet közti harc megharcolása jutott osztályrészül. Ha az absztrakt, akár isteni jellemzőként megtett igazságmániánk győz, jaj a világnak, vagy jöjjenek a külsősök, és az életben maradás utolsó reményeként kíméletlenül tanítsanak meg a toleranciáról. De ha megoszthatnánk egymással az új lét szeretet-erejét... Hogy akkor mi lenne? Meg van írva:

„Mert közel van a szabadulás az istenfőlökhöz, hogy dicsősége lakozzék földünkön.

Szeretet és hűség találkoznak, igazság és béke csókolgatják egymást.

Hűség sarjad a földből, és igazság tekint le a mennyből.

Az ÚR is megad minden jót, földünk is meghozza termését.”
(Zsolt 85,10–13)

Béres Tamás

Szabadság, türelem...

Átértékelt fogalmak. Használat közben átértékelődnek fogalmaink. Nem szeretem például a *szabadság* köznyelvi értelmezését. Mindig bosszantó, sőt viszolyogtató számomra, ha ennek az egyébként olyan fenséges csengésű és semmi mással össze nem téveszthetően magasztos tartalmú szavunknak – ismert történelmi konnotációi révén – próbálnak tudatosan patetikus hangzást kölcsönözni.

Ha a francia forradalmat, az amerikai polgárháborút vagy akár az 1848-as szabadságharcot olyan eszményként látnánk, amelyhez mai történelmi kontextusunkban éppolyan rajongó lelkesedéssel illenék viszonyulni, mint saját korukban, akkor úgy érzem, hogy éppen azoknak az adott történelmi szituációkban helyesnek és szükségesnek bizonyult eszméknek az igazságát árulnánk el méltatlanul, amelyeket látszólag védelmezni, konzerválni próbálunk. A szabadság fogalma azon jelentésének, amely egy kétszáz évvel ezelőtti ültetvényen dolgoztatott fekete, egy röghöz kötött jobbágy vagy egy jelentősen kontraszelektált arisztokrata réteg kiváltságai alatt nyögő polgár számára még húsba vágóan releváns volt, mai társadalmi viszonyaink közt olyan evidenciának kell lennie, amelyhez méltatlannak tűnnék, ha az egymástól távol eső két történelmi helyzet között bármifajta megfelelés lehetőségét is nyitva hagynánk.

Ha történelmi elődeink szabadságeszményét érezzük ma is magunkénak, akkor ezzel azt mondjuk ki, hogy ők nem értek célt, küzdelmük értelmetlen volt. Ugyanezt a gondolatot sémát futtathatnánk végig a *tolerancia* vagy bármely más közkeletű kifejezésünkön, így például az ökumenizmus fogalmán is. Minden további szösz-

porítás nélkül inkább arról szeretnék néhány gondolatot megfogalmazni, milyen képzet- és jelentéstartalmak társulnak számomra ma, 2004-ben a szabadság és a tolerancia fogalmaihoz.

„Európa csendes, újra csendes...”

Elhatárolással kezdem. A szabadságért való küzdelemről szóló beszédet ma menthetetlenül perverz anakronizmusnak tartom. Még hozzá azért, mert hallgatóságosan vagy megengedőleg sem képzelhető el számomra, hogy bárki bárkinek – akár csak metaforikus értelemben is – a rabtartója vagy szolgája legyen. Természetesen tisztában vagyok vele, hogy épp jelenlegi társadalmi viszonyainkra jellemzőek leginkább a talán minden korábbi történelmi modellt megszegyenítő vagyoni különbségek ember és ember között. Ennek pedig természetes hozadéka egy újfajta rabszolgaság. Az alá-fölé rendeltségi viszonyok háttérében azonban minden esetben lelki habitust kell keresnünk. Elég, ha csak egy autokrata hajlamú vezető beosztottaival való viszonyára vagy egy hasonló habitusú családapának feleségéhez és gyermekeihez fűződő kapcsolatára gondolunk.

Csakhogy a miénket megelőző korokban történelmileg kialakult legitimitációja volt még az emberek közötti különféle egyenlőtlenségeknek. Hogy azonban ennek elfogadása sohasem volt problémamentes, arról leginkább az tanúskodik, hogy forradalmakon, szabadságharcokon és az ezekhez kapcsolódó igen komoly történelmi-szellemi változásokon keresztül jutottunk el mai felfogásunkig. Jelesül oda, hogy általánosan elfogadottnak, evidensnek tekinthetünk bizonyos, az emberek együttélését szabályozó és a társadalmak berendezkedése tekintetében döntő szerepet játszó alapelveket.

Éppen ezért nem engedhető meg, hogy a legcsekélyebb mértékben vagy akár csak hallgatólagosan is legitimáljunk olyan tendenciákat, amelyek valamiképpen az erősebb jogára apellálva feszegetni próbálnák évszázadokon át kiküszkődött törvényes kereteinket. Azon nyilván nem vitatkozna senki, hogy a móri bankfiókban elkövetett tömeges rablógyilkosság kitervelői és elkövetői olyan köztörvényes bűnözők, akiket az erre felruházott hatalom a legszigorúbban köteles büntetni. Az sem lehet kérdéses, hogy az ehhez hasonló cselekmények megelőzéséért az erre felruházott hatalom szintén köteles mindent megtenni. A törvényisztelő állampolgárok ugyanis épp azon az áron mondanak le önbíráskodási jogukról, hogy a társadalom tagjaiként joggal várják el az általuk hatalommal felruházott intézményektől, hogy megvédjék őket a törvényeket és az alapvető együttélési normákat figyelmen kívül hagyó embertársaik önkényeskedéseitől.

Amennyiben az államhatalom ezt nem vállalja kellő határozottsággal, és nem teszi kellő hatékonysággal, sőt épp a szabadságjogokra történő hivatkozással bizonyosfajta menedéket is biztosít az erőfölényükkel visszaélőknek, ezzel valójában kimondva vagy kimondatlanul a kezdeti – vélt vagy valós – ősállapothoz, a „bellum omnia contra omnes” állapothoz vezet vissza a társadalmat. Ennek alapján pedig eljuthatnánk odáig, hogy betérve egy boltba, megrakhatnám a kosaramat minden földi jóval, távozáskor pedig mosolyogva intenék a pénztárosnőnek, ha az akarja, hogy fizessenek, – hát bátran küzdjön meg a jogaiért. Amennyire a példabeli helyzet mosolyogtató és képtelen, ugyanannyira képtelennek tartom, hogy ma valaki úgy értelmezze a személyi szabadságot, mint valami másokkal szemben kiharcolandó jogot.

Hol a szabadság mostanában?

Pozitívan megfogalmazva: a szabadság ma számomra tehát nem értelmezhető másként, mint a társadalmi lény, a közösségi együttélés alapvető szabályait, a többi ember szabadságát és tulajdonhoz való jogát magától értetődően tiszteletben tartó értelmes individuum azon belső, szellemi, mentális törekvése, hogy saját gondolkodását, életvezetését mindinkább felszabadítsa az azt még mindig megbéklyózó terméketlen és kiüresedett kulturális és szubkulturális konvenciók nyomása alól. Érthetőbben: az emberi szabadságért folyó küzdelem egyedül az egyes ember, a személyiség belső világában folyhat tovább legitim módon.

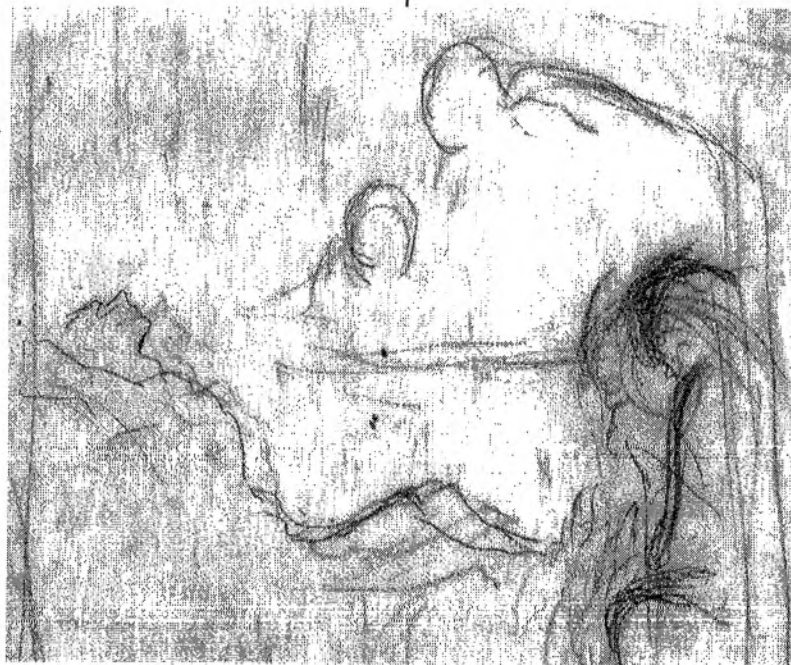
Az tehát kérdés sem lehet többé, hogy másokkal szemben, ill. mások akaratától – mint erősebbek vagy erősebbnek mondottak akaratától – szabad vagyok-e. Ha valakik valahol ezt bármily módon, bármivel kapcsolatban elvitatják – akár úgy, hogy magukkal szemben másoktól a régebbi történelmi korokból ismert s akkor még legalább valamelyes legitimációval is bíró respektust várnak el, akár mások iránt ilyet önként vagy kényszerből tanúsítanak –, akkor ott olyan törvénytelenység történik, amely árnyalatában és súlyosságában igen, de minőségében és jellegében semmiben sem különbözik akár a boltból fizetés nélkül távozó vásárló, akár a móri rablógyilkosok esetétől.

Csak türelem!

Korát messze megelőzően nagy jelentősége volt Círus perzsa uralkodó Kr. e. 538-ban kiadott rendeletének, amely lehetővé tette a birodalom területén élő népek korlátozott önrendelkezését, így a babiloni fogságba hurcolt zsidók hazatérését, a jeruzsálemi templom újjáépítését és a közigazgatás megszervezését is az újra benépesítendő Júdeában. Hazánk evangélikussága szintén megkerülhetetlenül jelentős eseményként emlékezik II. József 1781-ben kiadott türelmi rendeletére, amely lehetővé tette a korlátozottan szabad vallásgyakorlást, a templomok építését, az egyház megszervezését.

E két történelmi példa talán elegendő annak érzékeltetésére, hogy milyen hasonlóságok állnak fenn a szabadság és a tolerancia szavak átértékelődésében használat közben. Ha létezik uralkodó ideológia, amely nem csupán valamely hallgatólagos közmegegyezésre építve, hanem a többség vagy erősebb jogán uralkodó népcsoportok hatalmi legitimációja nyomán elfogadta magát, akkor létezik tolerancia is. Sőt nem az elnyomástól joggal féltő kisebbségek, hanem éppen az uralkodó népcsoportok számára nélkülözhetetlenül. A tolerancia arra hivatott ugyanis, hogy a más népcsoportokba tartozó, más kulturális gyökerekkel, hagyományokkal rendelkező, más vallást gyakorló, más nyelvet beszélő, ám az össznépeséget szervesen alkotó kisebb közösségek is békességben éljenek velük együtt, és ne jelentsenek számukra folyamatos veszélyt, potenciális háborúk forrását. Ezt ismerte fel bölcsen Círus és II. József is. És eme igazságon lényegileg az sem változtat, hogy az említett uralkodók emberi kvalitásait, erkölcsi nemességét ennél magasabb szinten is elismerjük.

Az enyémtől eltérő gondolkodásmóddal, felfogással, veleszületett és felvett kulturális tradíciókkal szemben

tanúsított türelem tehát nem valamiféle sarkalatos erény, sokkal inkább a saját jól felfogott érdekem, személyes túlélési stratégiám szükségszerű és elkerülhetetlen technikai alapfogása. Miért tűnik mégis erénynek? Miért emlegetjük mégis mint valami magasabb rendű morál egyik sarkalatos ismervét? A felelet egyszerű: azért, mert a tolerancia ellentéte, azaz a türelmetlenség mindig zsarnoki és erőszakos, kulturálatlan és otromba, hazug és erkölcstelen.

Ez azonban ne tévesszen meg senkit! Azért, mert a türelmetlenség korunk normális és ép elméjű homo sapiens példányai szemében erkölcstelenség, még ne gondoljuk azt, hogy a tolerancia valami kívánatos cél, valami elérendő magasztos norma, valami megvalósítandó harmónia csúcsa vagy akár csak eszköze is volna. Amíg létezik ugyanis a tolerancia mint szükségszerű viszonyulás, mint nélkülözhetetlen kulturális és hatalmi attitűd, addig még sajnos fennállnak azok az ember-ember közötti állapotok, amelyben léteznek „toleráltak” és „toleránsak”; azaz „deviánsak” és velük szemben olyanok, akik a mércét jelentik, akiket nem kell tolerálni senkinek, mert ők a „normálisak”.

És itt megint óvnom kell magunkat egy félreértéstől: a toleranciáról elmondottaknak semmilyen érintkezési felületük nincs az olyan típusú vitákkal, mint hogy „ki a magyar, és ennek alapján milyen előjogok illetik meg őt az általa nem magyarnak elismertekkel szemben?” Amíg viszont feladat lehet az, hogy a különböző bőrszínű emberek fenntartás nélkül elfogadják egymást, amíg vita tárgyát képezheti, hogy szexuális beállítódásuk miatt némelyek titkolózásra, képmutatásra vagy elfojtásra kényszerítesenek-e a társadalom részéről, amíg kérdés lehet a szóhasználat szabadságának korlátozása, mert némelyek makacsul és arcátlanul visszaélnék vele, addig sajnos még csak a „tolerancia” korát éljük. Amíg még feladat, hogy elfogadjuk egymást, amíg még belső vívódások árán tudunk csak „megérteni” másokat, addig még nincsen itt a Kánaán.

Majd, ha minden ember egyszerre éli át azt a pillanatot, amit a házasságtörő asszonyt megkövezni készülő tömeg Jézus szavai hallatán – „az vesse rá az első követ, aki közületek büntelen” –, és ez a pillanat állandósul mindnyájunk lelkében, akkor véget ér a tolerancia szégyenteljes kora. Mert akkor senki nem azt fogja kérdezni, hogyan értsem meg a másikat, hogyan tudom őt elfogadni olyannak, amilyen, hogyan tudom tolerálni másságát? Hanem mindenki azt fogja kérdezni: hogy lehetséges az, hogy még itt lehetek? Hogy lehetséges az, hogy még megtűrtök magatok között?

Ezt a bölcsességet azonban nem lehet könyvekből megtanulni. Sőt még a történelemből sem. Erre a bölcsességre csak egyedül Isten Szentlelke juttathatja el az embert. És ha ez mindnyájunkkal megtörténik, akkor az lesz a mennyország. Ez azonban aligha fog e földön megvalósulni. Jézus hozza el, aki élte, és aki meg is halt érte. Addig pedig, amíg újra el nem jön, várjuk őt – illő türelemmel...

Bartha István

Vargha Magdus – versei elé

„Ezek a versek nem irodalmi céllal születtek, hanem tisztulásom útjának részei. Idáig csak azok olvasták, akiket szeretek, és akik engem szeretnek, így helyénvalónak tűnt megosztanom velük kanyargós életem részleteit, de idegeneknek, főként úgy, hogy csak néhány verset látnak közülük, nehéz szívvel adom ki a kezeim közül. Én legfeljebb odáig merészkedtem álmaimban, hogy egyetlenegyszer összeterelem a barátaimat, és megkérem – na, legyenek most teljesen őszinte, mondjuk – Básti Julit, mondja el őket. Ennél többre, másra sose vágytam. Mert ez nem irodalom, hanem egy lélek sírása a többieknek, hogy legyenek velem ebben a rémséges és fájdalmas világban, amíg felnövök, és minden végre egyszerűbbé válik. Nem vagyok dilettáns költő, és nem is leszek, csak olyan nyomás alatt éltem, hogy a bokaláncom minduntalan összeakadt a protézissel, időbe telt, amíg átláttam a helyzetet.

Már írom a regényemet, amelyet publikálásra szánok. Bízom benne, hogy elég erőm lesz úgy megírni, ahogy megálmodtam...”

A halál udvarában
vártál rám Uram.

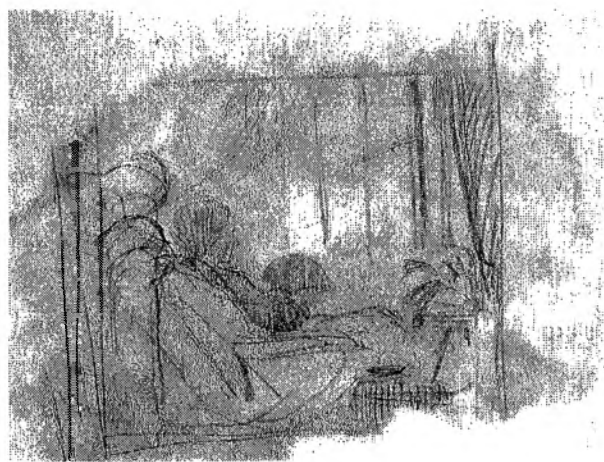
Én nem kerestelek,
a tudomány
hűvössége
vonzóbb volt
nekem, aki

örvényeimet
szüntelenül
felejtve éltem.

A boncterembe
léptem,

ostobán
a sorssal játszani
mentem, végzetem
volt, ki játszott
velem.

(Isten Ösvényére lépek)

Mit választhatok?

Kérdő tekintet fordul felém.

A körülöttünk állók értetlenül néznek Kornélra, ő meg rám. „Szabad?” – kérdi szavak nélkül. „Mire vársz, hisz már megtetted korábban is?” – bámulnak a többiek. Bólintok, s a tálból egy keksz eltűnik.

A néhány pillanat példaértékű történésként maradt meg bennem. Családunkban az étkezések előtt tilos édességet fogyasztani. Márpedig aznap este kétségtelenül vacsora előtt voltunk még. Igaz, idegen helyen: míg apja órák hosszat tanácskozott, Kornél a házigazda család tagjaival töltötte az estét, akik – mint jó vendéglátók – megkínálták némi aprósüteménnyel. Maguk is ettek, Kornél is csipegetett (közben az apja is a másik szobában, persze munka közben – úgy magától értetődően más a dolog megítélése...). Megérkezésünk után nem ment könnyen a feloldódás, különösen a tudattal, hogy „magára hagyom”, de végül megindult a játék, amelyhez a nassolás is hozzátartozott. Késő este volt, annak a vacsorának már rég el kellett volna érkcznic, de még mindig csak a „ültött gyümölcs” volt kéznél éhsége csilapítására. És akkor, hazaindulás előtt jött el ez a pillanat. Immár én is a szobában voltam, igaz, kissé odébb, ha igyekszik, észrevétlen is vehetett volna a neki kínált tálból. Lehetséges lett volna. De vajon szabad? Annak ellenére, hogy az imént megtörtént – visszatekintve hibának tűnik –, most szabad?

És a másik fél? A megkérdezett? Nem szabad! Helytelen dolog vacsora előtt édességet enni! Hányszor megbeszél-tük... De mégis: késő van már, és szegény nem vacsorázott. Látszik rajta, hogy érzi, nem (volt) helyes venni a kekszből. Látszik, hogy kész úgy cselekedni, ahogy mondom. Látszik, hogy rám bizza magát (aki közben tudom, én is megszegtem a szabályt). Pillanatnyi habozás nélkül bólintottam. Kornél kissé csodálkozva, de megkönnyebbülve vesz egy süteményt. Rám mosolyog. Szeretjük egymást.

Lehet – szabad – tilos – kell – nem kell. Életünk minden perce e fogalmak körül forog, ezek gyakorlati értelmezése, alkalmazása meghatározó mozzanata min-

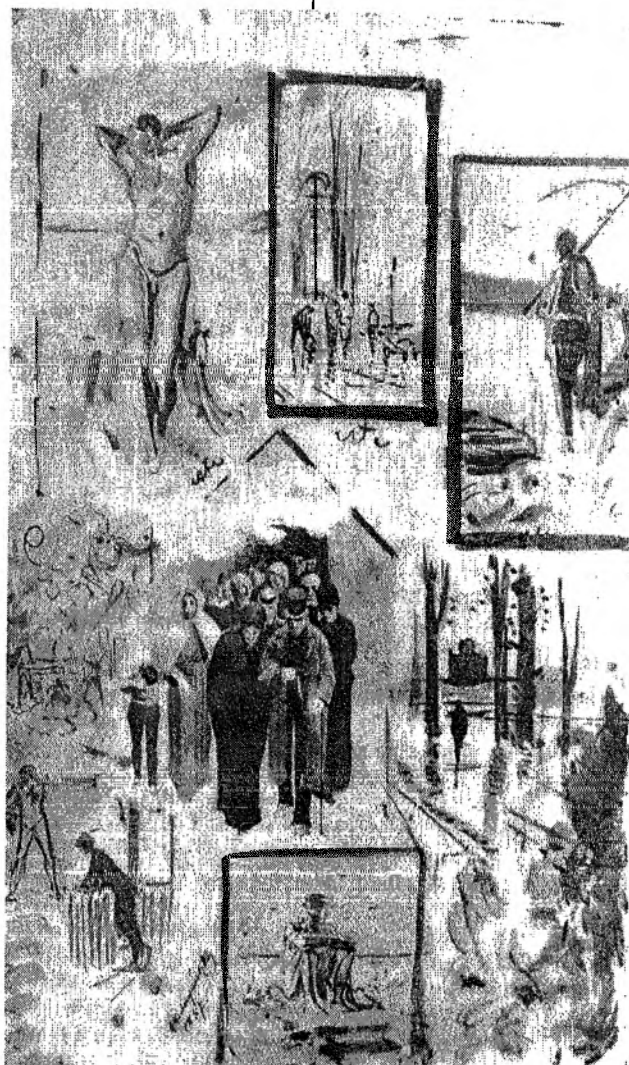
dennapjainknak. Az embernek van akarata, aszerint kíván cselekedni, viszont akaratának betöltése nem korlátlan. S konfliktusaink jelentős része éppen akkor támad, ha szándékunkat, akaratunkat korlátozza valami. Ez lehet külső tényező: az embernek *nem lehet* az akarata szerint cselekednie. Máskor pedig valamilyen belső akadályozó motívum mutatkozik: valami miatt *nem szabad* az akarat megvalósítása. Azt persze, hogy mit értelmez az egyén korlátként, számos momentum befolyásolja.

Többnyire persze a szubjektívnek tűnő ítéletalkotást is valamilyen közmegegyezés befolyásolja: nem ugyanazok a határok érvényesek az afrikai dzsungellakó és a nagyvárosi aszfaltdzsungel-lakó számára. Minden társadalom kialakítja a maga számára az együttélés játékszabályait, s be is tartatja azokat. A más kultúrából érkező gyakran idegenként mozog ezek között.

A korlátok és szabályok ereje, hatásmechanizmusa nagyon eltérő. Némelyiket erős tömegek kényszerítik ki és képviselik, s gyakorta fel is hatalmaznak bizonyos csoporto(ka)t vagy intézmény(e)ket, hogy erővel érvényesítsék azokat. A legnagyobb és legismertebb ilyen felhatalmazott az állam. Máskor egyes csoportok maguk ítélik meg a maguk számára ezt a jogot (pl. lincselés, önbíráskodás, tüntetés stb.), illetve korlátozó-szankcionáló erőként működnek (pl. a nagy gazdasági erőcentrumok, a multinacionális vállalatok). Büntetés és jutalmazás játéka veszi rá az egyéneket, hogy ne hágyják át a korlátokat. Ez gyakran intézményes formában történik, más esetben gyengébbnek látszó erő áll a szabályok mögött: az egyén maga, akinek belső világrendje a külvilág leképeződése. A belső kötöttségek azonban sokszor erősebbek a kívülről érkezőknél is.

A korlátok kellemetlenek. A korlátok erőt jelentenek. A velük való szembe- szegülés rendszerint negatív következményekkel jár. A legegyszerűbb esetben önrontást okoz: akár fizikailag, akár az erő, az energia felesleges, néha végzetes pazarlásával.

Mondják: az emberek azt szeretik, ha nincs előttük sok korlát. Szabadok akarnak lenni. Ugyanakkor sokan vannak: a saját szabadság akarása a másik hasonló vágyával ütközik. Az ember szabadsága nem lehet teljes – hacsak nem a másik rovására. Vajon csak a vélet-

lenen, a szerencsén múlik, kinek mekkora a szabadságfoka? A saját akaratom szabadságfokát a korlátok összessége alapján állapítom meg. A magam szabadságában benne van a másik által irántam támasztott elvárás, követelmény, az övében pedig ott az enyém is. Amit magamnak megengedhetőnek látok: a *szabadságom*. Amit másnak megengedek: a *toleranciám*. A tolerancia szabadság. Csak éppen nem a sajátom.

Sokunknak van azonban még egy keresztje is: a *kereszt*. A társadalmi korlátok, a csoportelvárások rendszeréről a legtöbb ember tud vagy legalábbis sejt valamit, mi emellett ismerünk egy végső, legfelsőbb elvárásrendszert.

Ó, mi szegények! Még több korlát. Holott mi a keveset szeretjük, nemde?

Bizony nem. Meglepő, hogy mennyire nem. Ezt igazolja legutóbbi tizenöt évünk is. A korábbi, keményen korlátos, szabályozott világból kikerültünk a szabadságba – és milyen sokan vágyakoztak, menekültek vissza (saját szabad akaratukból) valamilyen meghatározottságba. A szabadság nehéz dolog. És veszélyes. Ezt kevesen *tudják*, sokkal többen *félnek* tőle. Vajon miért van olyan erős szívó hatása sok új vallási közösségnek, vagy miért van megtartó hatása pl. a katolicizmusnak? Ezek egyszerűen befogadható, világos, viszonylag könnyen átlátható szabályrendszert, döntési pályát kínálnak, ahol a megküzdött, megszenvedett saját döntésre nincs is szükség. Ahol kész válaszok vannak, könnyebb az út. Lám, a sífutók is sokkal jobban szeretik, ha az előre kimélyített vajatban csúszhat a lécük, nem maguknak kell meghatározniuk az irányt, törni a szűz havat.

Istennek hála, olyan nehéz evangélikusnak lenni!

Híszén Isten állít abszolút korlátokat is, de a döntés felelősségétől nem kíméli meg az embert. Istennek nagy a tűrőhatára, szüntelenül tapasztalhatjuk az isteni toleranciát. Vannak, akik ezt megbocsátásnak, kegyelemnek hívják.

Istenképességünkben adódnak elvárások: a toleranciáé is. Meg kellene közelítenünk a mintát. Némely dologban talán abszolút korlátokat kell állítanunk, keményeket, áthághatatlanokat, ugyanakkor tágasak a tolerancia lehetőségei. Abban persze már nincs közmegegyezés, mely dolog melyik kategóriába tartozik. Vajon hova a homousion és a homoiusion? És az egyéb „homo” dolgok, melyek körül billegni látszik a társadalmi közmegegyezés, még az Isten(mintá)t követők között is? Mi hajlunk arra, hogy a korlátokat ott is magasra emeljük, ahol erre semmi szükség. Van, ami kevés (sokszor csak egy) módon lehet jó, de akad olyan is, aminek számos megoldása van. S mi szeretünk jókat összecsapni olyasmin, amiben pedig a korlátoknak szinte csak szimbolikusnak kellene lenniük.

S mi mindent megengedünk közben magunknak, s milyen keveset másoknak!

Példa: a templom korlát is. Szabott módja van a bétérésnek, az ottani történéseknek, viselkedésnek. Mivel a kártyákat néha újrakeverjük, s új pasziánszot rakunk ki, az itt érvényes módok-minták változhatnak – a liturgia területén most éppen változóban is lennének.

De úgy tűnik, nincs meg a szükséges közmegegyezés, hogy a keretek – a korlátok – egyértelműen meghatározhatók, elfogadhatók legyenek. Sokkal rosszabb azonban, hogy mind a tolerancia, mind a szabadság olyan nagyon hiányozni látszik ebből a polémiából!

Tudnunk kell választani, mikor melyik fogalom szabta magatartásnak kell meghatároznia cselekedeteinket. Ettől függ életünk – itt a földön, s az örökkévalóságban is.

Kornél fiam azon az estén önként mondott le szabadságáról, hogy azt tegye, amit majd én akarok. Utóbb boldogan tette toleráns atyja akaratát.

Bárcsak tudnánk mindnyájan mondani: Abbá, Atyánk!

Bárdossy Tamás

Gondolatok a krisztusi toleranciáról

Személyiségfejlesztő szemináriumon az volt a feladat, hogy mindenki mondjon egy általa fontosnak tartott jó tulajdonságot. Jöttek is sorba a kedves közhelyek. Kellemes szendergésemből arra ébredtem, hogy rajtam a sor: öö...Tolerancia! A kör persze ment tovább, – rossz válasz sincsen. Én mégis valahogy hamisnak éreztem a szót, ami így hirtelenjében kicsúszott a számon, és amolyan Valentin-napi héliumos lufiként elszállt. Aztán este a tévé előtt értettem meg, hogy mi is volt a baj vele: toleráns politika, egyház, zene, mosópor, arckrém, fogkefe stb. A jelző üresen kong...

Félreértés ne essék, nem az ún. divatszó-jelenségről akarok kesergő nyelvésztanulmányt írni. E szó esetében, úgy érzem, többről van szó, mint egyszerű nyelvromlásról. Olyan folyamatról, amelyet legrövidebben a következő négy szóval jellemezhetünk: túlhasználás, elhasználás, felhasználás, kihasználás. Az első következménye a második, a másodikiké a harmadik és a negyedik. Az agyon-, sőt rosszul agyon-használt szó

idővel üressé, tartalmatlanná, sőt érthetlenné válik. Aztán persze még többet használják, mivel egyre alkalmasabbá válik arra, hogy pajzs és dárda legyen a közélet harcmezéjén. Egymás fejébe lehet vágni, lehet vele vagdalkozni, és mögé lehet bújni...

Hasznos ilyenkor elővenni a jó öreg értelmező szótárakat, és megnézni, mit is jelentett a szó eredetileg, és meglepődni annak tartalmán és tartalmasságán: *Tolerancia: más vallású vagy meggyőződésű emberek iránti türelmeség.* Persze minden embernek meg van a saját belső értelmező szótára a saját tapasztalatai, a saját világképe alapján. Félek, ha ezt az implicit szótárt explicitté tenénk, a legtöbb embernél valami ilyesmit olvashatnánk: *Tolerancia: türelem és elfogadás mindenkivel szemben egészen addig, amíg azt gondolja, amit ÉN.*

Önmagát, saját gondolkodásmódját persze mindenki toleránsnak tarja. Ha azonban érkezik valaki az ő „normálisnak” tekintett világának a kerítésén kívülről, kezdődnek a problémák: ítélkezés, közömbösség, félelem, legrosszabb esetben pedig a kirekesztés. Mert „azért mégiscsak vannak határok, meg helyes és helytelen, jó és rossz, bűnös és tiszta” – hangzik az indoklás. De kinek van joga ítélkezni, határokat húzni jó és rossz, helyes és helytelen között? Ítélekem, tehát vagyok – emberi betegség. Gyógyíthatatlan. De hogy mi alapján és hogyan?

A válasz persze magától értetődő: a keresztény gondolkodás irányítójának e tekintetben a Bibliát kell tekintenünk. De mit is jelent ez valójában? Mit tanított Krisztus szavaival és tetteivel a toleranciáról? Bár az írás adott, a válasz – úgy tűnik – nem is olyan egyszerű. Gondoljunk csak bele, milyen képet alkot a kereszténység toleranciájáról az a diák, aki az iskolában inkvizícióról, vallásháborúkról, kereszties hadjáratokról olvas? Mit gondolhatott róla az az indián vagy hindu, akit erőszakkal kényszerítettek keresztény hitvallásra a misszió zászlaja alatt?

De ne menjünk ilyen messzire. Mit gondol az a laikus rádióhallgató, aki csak zászlóégetésbe torkolló

„keresztény” tüntetéssel vagy egy homoszexuális diák diszkriminálásával kapcsolatban hall az egyházakról, amelyeket aztán rövid úton azonosít magával a keresztény hittel? Milyen tehát a krisztusi tolerancia? Talán az, hogy a Szentírás korának törvényeit kontextusukból kiemelve alapot találunk kirekesztésre, és pálcát törünk a bármilyen szempontból tőlünk különböző emberek fölé, és amolyan autentikus farizeus módjára egyszerűen bűnösnek titulálva nem is érintkezünk velük?

Én nem hiszem, hogy ilyen. Én hiszem, hogy nem ilyen. Én olyan Jézust ismerek, aki leül enni a bűnösökkel, aki saját életével és szavaival is a legmagasabb szintű toleranciára tanít: „*Szeressétek ellenségeiteket*” (Mt 5,44a). A szeretet minden törvény felett álló, örök érvényű krisztusi iránytű ebben a kérdésben is. Mert minden emberben ott van az Isten, legyen az fekete vagy fehér, lutheránus vagy buddhista, hajléktalan vagy miniszterelnök, hetero- vagy homoszexuális, baloldalra szavazó vagy jobboldali érzelmű.

E rövid példázatot egy kortárs norvég író tollából olvastam, és meghatározó inspirálója volt ezen írásnak. A történet a rasszizmus legsötétebb időszakában játszódik egy fehérek által látogatott templomban. A lelkész prédikál a kegyes gyülekezetnek, mikor belép egy fekete a templomba. Botrány. A lelkész elhallgat, a hívek hátranéznek. Előbb kínos csend lesz, majd kiutasítják a „niggert”. A fekete bőrű meg csak áll, szelíden s csöndesen. Rendőrt hívnak, kivonszolják, és még aznap elítélik. A betévedt idegenről csak a hóhér szájából tudunk meg többet: „*Furcsa ember volt. Egyetlen szót sem szólt a tárgyaláson. Csak állt, és szelíden nézett. Mindkét kezén mély seb tátongott. Mintha korábban valaki szöveget vert volna át a tenyerén...*”

Mikor a fekete belépett a templomba a lelkész Máté evangéliuma 18. fejezetének 20. verséről prédikált: „*Mert ahol ketten vagy hárman összegyűlnek az én nevemben: ott vagyok közöttük...*”

Gáncs Kristóf

Ez már a búcsú. Talán tudod.

Mire rá nem vehetett

sem dölyfös erőszak,

sem börtön,

sem a némán töltött évek,

sem a verések,

önként tetted meg.

Megcsonkítottad magad.

A félelem, melytől rettegve

nem féltél kést emelni,

veled maradt.

Csupán a bőrod alá bújt.

Csak hangod fertőzte meg.

A szeretet titkos csatornáit

mérgezi.

Apád megdagadt könnyzacskói

mennyi el nem sírt könnyet őriznek érted!

És némán sírok érted én is, hogy ne legyen

örökre idegen belőled!

(Búcsú)

A Názáreti és a globális szeretet

A Názáreti (állítólag) valahogy így szólt: „Azt mondták a régiek, szeresd felebarátodat, mint önmagadat. Én pedig azt mondom, hogy minden ember a te felebarátod, ezért tehát szeresd a te ellenségedet is. Azt mondták a régiek, szemet szemért, fogat fogért. Én pedig azt mondom, aki megdob kővel, dobd vissza kenyérrel, ha megütik a te bal orcád, tartsd oda a jobb orcádat is.”

Fölmerül a kérdés (és ez nem blaszfémia!), örült volt ez a Jézus? Komolyan gondolta-e egy pillanatig is? Mert ha a követői megfogadják a tanítását, valamennyiüket megölik. Megölik őket a többiek, akik nem szeretik az ellenségüket, és még ki is nevetik ezeket az idiotákat, mert nem védekeznek.

Így is lehetett... De szerintem Jézus, bár tudta, hogy amit kér, nem teljesíthető, azt is tudta, hogy ezt ki kell egyszer mondani. Ez az abszolút mérce, az etalon. Ez a lehetséges morális maximum. Ha a gyarló ember nem is nőhet föl eddig, legalább a célt ki kell tűzni, mert messzire csak az lőhet, aki magasra céloz. És ez a tanítás, amely – szerinte – megválthatná az embereket, ért neki annyit, hogy keresztre feszíttesse magát érte, mai fogalmakkal úgy mondhatnánk: PR céljából. Ennyi kellett reklámnak. Úgy áldozta föl magát, ahogy 1968-ban a cseh egyetemista, Jan Palach is fölgyújtotta magát tiltakozásul a szovjet megszállás ellen.

Jézus huszadik századi követői az erőszakmentes mozgalmak hívei lettek. Az első nagy erőszakmentes küzdelmet Mahatma Gandhi vezette India függetlenségéért. Ha mindent nem is, sokat elért. India egységét ugyan nem tudta megőrizni, levált róla Kasmír, Pakisztán, Banglades, de az a föld, amelyet az angolok békésen átadtak, így is szubkontinens nagyságú; népek, nemzetek, etnikumok és vallások óriási sokasága él együtt rajta.

Ja, Gandhit természetesen lelőtték, a múlt század legelső nagy erőszakmentes mozgalmának vezetője erőszakos halált halt. (Miért, Jézus nem?) És lelőtték két utódját is India miniszterelnöki székében, Indira Gandhit és a fiát, Radzsiv Gandhit...

Az erőszakmentesség így is győzedelmesen vonult be a huszadik század történelmébe.

És Gandhi követője volt az erőszakmentes polgárjogi küzdelem vezetője, az afroamerikai lelkész, Martin Luther King. Félig-meddig az ő mozgalma is győzött, legalábbis jelentős eredményeket ért el, ja, és természetesen őt is lelőtték. De nem mondom, hogy ez csak az erőszakmentesség rizikója, mert erőszakos zendülések, forradalmak, lázadások, szabadságmozgalmak vezetőit is lelövik olykor.

Mandelát nem lötték le, pedig az ő mozgalma is majdnem erőszakmentes volt. A dél-afrikai fehérek, a búrok utódai nem a fegyverektől hátráltak meg, hanem Mandela hitétől, szívósságától, emberi nagyságától – és igazságától.

Más történet – ezt olvastam valahol: Budapesten 1944-ben lebukott egy bujkáló zsidó fiatalasszony. Elhurcolták, belökték a táborigbordélyba, és úgy bírta

ki, hogy rádöbbsent: ezek a szegény kölykök, ezek a még szinte kamasz német katonák valósággal vinnynak a halálfélelemtől. És ő valamit adni tud nekik. Gyöngédséget, szeretetet, amelyre iszonyú szükségük van, és ettől az egész borzalom már nem megalázó volt számára, hanem szinte győzelem... Ez esetben a szeretet a gyűlölet kultuszát győzte le...

Mi hát az az erő, amellyel a fegyvertelen a fegyveresekre, az erőszakmentesség híve az erőszakosokra hatni tud? Hiszen még Jónás is így beszél az Úrhoz Babits szerint: „*gyöngé fegyver szózat és igazság. / Nincs is itt haszna szépszónak s imának, / csak harcnak és a hatalom nyilának. / Én Jónás, ki csak a Békét szerettem, / harc és pusztulás prófétája lettem. / Harcolj velük hát, Uram, sújtsd le őket!*” Biztosat nem tudok... Bátorság? Vagy inkább: szeretet? Valaki odaáll az állig fölfegyverzett, vicsorgó, vérben forgó szemű gyűlölködő elé, és azt mondja: nézd, nincs fegyver nálam.

Akkor megöllek, te hülye!

Nem vagy képes rá. Én szeretlek.

De én gyűlöllek!

Nem emelhetsz fegyvert a fegyvertelenre! Én kérek tőled, és te adni fogsz nekem. Be fogod látni, hogy igazam van.

Na most, ilyenkor a fegyveres nemcsak arra gondol, hogy ez nem normális, hanem arra is, hogy ennek valami titka van. Ez az ördöggel cimborál. (Vagy más hatalommal.) Valamilyen földöntúli, transzcendens

erőnek kell lennie mögötte, különben nem merne így elébem állni. Hát nem látja, milyen hatalmas vagyok?! Vagy talán tart valamitől, amit én nem ismerek, ami még hatalmasabb?

Igen, lehetséges, hogy a fegyveres meghátrál. Megriad. Valami ismeretlen, kiszámíthatatlan erő riasztja meg, hisz az ember mindig is félt az ismeretlentől... Vagy lenyűgözi az a belső tartás, az a lelkierő, amivel ez a fegyvertelen nyápic alak ide mer állni eléje, a Terminátor, a Rambó elé, és azt meri állítani, hogy nem fél. És talán tényleg... lehet, hogy csakugyan nem fél. Persze, ha így van, akkor ő nem érti az egészséget... – mondja fegyveres, az erőszakos, és ettől ő kezd el félni.

(A nációk ellen ez nem így működött. Ők nem álltak le beszélgetni. Ők először lőtték, és csak aztán kérdeztek – volna, de már nem volt kitől. Csak úgy működött, ahogy az a zsidó fiatalasszony a tábori bordélyban a szeretetével legyőzte a gyűlöletet.)

Sajnos, attól tartok, hogy amiről eddig beszéltem: az erőszakmentesség győzelme (inkább fél-sikere), csupán az a kivétel, amely erősíti a szabályt. Az evolúció örök szabályát, amely szerint mindig az erősebb győz, hogy mindig az életképesebb egyed örökíthesse a génjeit. Mikor működhetne a felebaráti szeretet felsőfoka, az, amiről a Názáreti beszélt, mondván, hogy szeresd az ellenségedet is?

Ha a szeretet oszthatatlanná, vagyis globálissá válna. Ha a Földön minden ember egyszerre, egyetlen csodás pillanatban úgy döntene, hogy mostantól szeretni fogja az ellenségeit, mert attól kezdve az ember nem volna sárkányfogvetemény többé.

Húsvéti álmok... Már kétezer éve álmodjuk. Vajon hány ezer évig kell még álmodoznunk felőle?

Kertész Ákos

A felmagasztaltság kényszere

Egy fontos történet

Vannak gondolatok, szavak, bibliai szakaszok, melyek végigkísérik az ember életét, jó esetben a kor előrehaladtával színesedve, gazdagodva, üzeneteiben átrendeződve. Esperesi időm meghatározójává vált János evangéliumának egyik közismert szakasza, a lábmosásról szóló történet. Jézus halálra készül. A szakasz bevezető mondatai Jézus hatalma teljességének leírásával kezdődnek, amelyre kontrasztosan következik a rabszolgamunka részletes, szinte dramatikus megjelenítése.

A húsvét ünnepe előtt Jézus jól tudva, hogy eljött az ő órája, amelyben át kell mennie e világból az Atyához, jóllehet szerette övét e világban, szerette őket mindvégig.

És vacsora közben, amikor az ördög már a szívébe sugallta Júdás Iskariótesnek, Simon fiának, hogy árulja el őt, Jézus jól tudva, hogy az Atya mindent kezébe adott, és hogy az Istentől jött, és az Istenhez megy: felkelt a vacsorától, letette felsőruháját, és egy kendőt véve, körülkötötte magát; aztán vizet öntött a mosdótálba, és elkezdte a tanítványok lábát mosni, és törölni azgal a kendővel, amellyel körül volt kötve. (Jn 13,1-5)

A történet végén Jézus értelmezi, amit tett. A rabszolga szolgálata a keresztény magatartás mintája. Az az alázat, amely ebben megmutatkozik, különösen is furcsa lehetett azoknak a tanítványoknak, akik hatalmi harcra készültek, Jézus uralmára számítottak.

Mintán megmosta a lábukat, és felvette a felsőruháját, ismét letelepedett, és ezt mondta nekik: „Értitek, hogy mit tettem veletek? Ti így hívtok engem: Mester, és Uram, és jól mondjátok, mert az vagyok. Ha tehát megmostam a ti lábatokat, én, az Úr és a Mester, nektek is meg kell mosnotok egymás lábát. Mert példát adtam nektek, hogy amint én tettem veletek, ti is így tegyetek. Bizony, bizony, mondom nektek: a szolga nem nagyobb az uránál, sem a küldött nem nagyobb annál, aki elküldte. Ha tudjátok ezeket, boldogok lesztek, ha így cselekedtek. (Jn 13,12-17)

A történet természetesen számomra is az alázatról szóló elsődleges üzenete miatt fontos. Később azonban kiemelkedett a történetből a Péter-epizód, amely úgy vált beszédessé, hogy nem tompította az alázatról szóló mondanivalót.

A Péter-epizód sajátos érzései

Az egész jelenetnél nagyon fontos számomra az élmény végigélése. Talán az a pillanat a legkínosabb, amikor Jézus Péterhez ér a lábmosásban. Mindenképpen a személyes szféra megsértése az, amikor valaki az ember lábát megérinti. Ez – ha lehet – még drasztikusabb, mikor olyan valakitől kell elviselni, aki nagyon fontos, aki tiszteletre méltó, sőt szent. Az, ami ekkor történik, nem az alázat vagy a mások felé forduló szolgálat küldetéséhez, tehát nem az elsődleges üzenethez kapcsolódik.

Eközben Simon Péterhez ért. Az így szólt hozzá: „Uram, te mosod meg az én lábamat?” Jézus így válaszolt neki: „Amit

én teszek, most még nem érted, de később majd megérted.” Péter így szólt hozzá: „Az én lábamat nem mosod meg soha.” Jézus így válaszolt neki: „Ha nem moslak meg, semmi köződ sincs hozzám.” Simon Péter erre ezt mondta neki: „Uram, ne csak a lábamat, hanem a kezeimet, sőt a fejemet is!” (Jn 13,6-9)

Péter tiltakozásának az a tudat az alapja, hogy el kell viselnie, Jézus őt feljebb emeli magánál. Péter itt nem azt tanulja, amit a többiek. Nem annak az előképét látja, ami aztán Jézus tanítása a kereszténység számára – tudniillik hogyan legyen majd ő is aláztos másokkal szemben –, hanem szenved. Szennved attól, hogy nem tud kitérni azelől, hogy a hatalmas, a tiszteletre méltó, a szent kisebb lesz nála, és ő arra kényszerül, hogy hatalmasabb, tiszteletre méltóbb, szentebb legyen nála.

Minden bizonytalansággal könnyebb lenne elviselnie az aláztat útját a tiszteletre méltó és szent előtt, de szégyenletes fölé magasodnia, nagyobbak lennie nála. Most azonban ezt kell elviselnie. Ez a kényszerűség, a nagyság elviselésének kényszere ennek a találkozásnak a lényege. Olyannyira, hogy Jézus egyenesen ezt teszi közösségük alapjává, a titkából való részesedés feltételévé.

A Péter-epizód általánosítása

Ha komolyan vesszük azt, hogy a vacsora, melyen a lábmosás zajlik, ugyanaz az este, amelyről a szinoptikusok az úrvacsora szerzésével kapcsolatban szólnak, akkor ennek eseményeiben mind a keresztet jelölő kell látnunk. Joggal mondhatjuk, hogy ez a különös párbeszéd Péter és Jézus között a kereszt jelentésével áttitott.

A felmagasztaltság kényszerének természetesen fájdalmasabb dimenzióit látjuk a passióban. Jézus halála nem sorolható a mártírhálal kategóriájába, hiszen nem vesztes ügy mégis-igazáról próbál meggyőzni minket. Gyakran elmondjuk, hogy a passióban Isten cselekvő. Nem véletlen áldozat, hanem az embernek áldozatot bemutató Isten. A zajos események felülete mögött mindez rejtve marad. Olyannyira, hogy még azt sem engedi meg, hogy a tanítványi kör vagy az asszonyok a beavatottak jólétevel értsék az események mögött meghúzódó üzeneteket. Az evangéliumi szöveg „irányultsága” az, hogy itt csak egy valami lát: a hit. Az emberei látás, a természetes látás úgy tudja, hogy Jézus keresztalálában az ember a cselekvő. Az ember az, aki dönt az Istenről. Ítéletet mond, megkötözi, kínozza, mindezt teljes szabadsággal. A kereszt az ember végtelen cselekvési szabadságáról beszél.

A „majd megérted később” korszakában az ember a hit látásával fedezi fel az üzenetet. Egyrészt meglátja Isten cselekvő voltát. Azt az áldozatot, amelyben szeretné megtalálni az ember felé az utat. Ugyanakkor hirtelen meglátja saját emberségének helyét is. Meglátja magát a cselekvés teljes szabadságában, és rettenve éli át azt, hogy Isten gyilkosává lett. Rettenve éli át azt, hogy hatalmasabb volt, mint Isten. Rettenve éli át azt, hogy az, akit taszigált, megkötözött, leköpött, megkínzott és megölt – az Isten. Ezt nem némelyek tették, hanem az ember az Istennel. Nem azért, mert nem vette észre, hogy itt Isten van, hanem, mert az ember így találkozik Istennel.

A találkozás meghatározója: az ember természetes helye a világban. Az ember csak úgy tud találkozni Is-

tennel, hogy kiáltja. Jerikói meggyógyított vakként kell újra látnia ahhoz, hogy a meggyötört, megkínzott megölt Jézusban Isten fiát lássa.

A találkozás másik meghatározója Isten. Ő megvárja a hit látásának megnyílását, pedig reagálhatna a maga természetes voltában uralkodóvá vált, véresszájú, gyilkos emberre is. Igazából éppen azt csodáljuk, hogy nem így közeledik, bosszúra készülve. Igen, mert bizony bolond az a gazda, aki azok közé a gonosz szőlőmunkások közé ereszi fiát, akik korábban küldött szolgáit megölték. És bolond az a gazda, aki még azután, hogy ezt a szeretett fiát megölték, még azután sem bosszújával érkezik.

Az, amit Péter átél a felmagasztaltság kényszerében, az a hit látásának megnyílása, az ember szembesülése saját cselekvésének végtelen szabadságával. Ebben a szembesülésben válik azonban eggyé Istennel. A „mit tettem?” és a „mit tettél velem?” teremti meg az Isten és ember közti új kapcsolat alapját.

A megigazulás élménye

Ha a lábmosás történetéből indulunk el újra: megajándékozottságában Péter jóval közelebb jut a lényeghez, mint a többi tanítvány. Az egyház pedig azok útján haladva célul tűzte ki emberei számára az Isten és az emberek közötti aláztos magatartást. Mint általában a magatartási direktívák, ez is végtelenül csődöt mondott. Teljesítménnyé, liturgiává, érdemmé vált az aláztat.

Péter nem az aláztat tanulja meg, hanem az ajándék elfogadásának a kényszerét. Ráadásul az ajándék olyan nagy, ebben az esetben olyan sajátos, hogy nem lehet viszonzni. Az adós szolga példázatában Jézus túlzásai is éppen erre utalnak. A szolga képtelenül nagy ajándékot kap, amit soha nem tud viszonzni. A példázatbeli szolga tragédiája az, hogy ő *nem éli át* Péter kínját. Nem fesszeng, nem szenved az ajándék zavarba ejtő voltától. Ugyanis *ezt* a fesszengést, *ezt* a szenvedést váltja föl az a felszabadító boldogság, amely szinte nem is meri hinni, hogy a dolgok ilyen jóvá változtak. Ebben az alig hihető boldogságban észre sem venné szolgatársa elenyésző tartozását.

Ezekben a felfedezésekben bontakozik ki a megigazulásról szóló tanítás, amely az evangélikusok számára az egyetlen járható útnak látszik. Ugyanis ebben az

Isten-ember kapcsolatban nem jelenik meg a teljesítmény, akárcsak a viszonyozhatatlan ajándék élményében sem. Nem kérdés, hogy akar-e az ember teljesíteni, mert olyan ez a boldog bénultság, hogy minden erőlködést neveltségessé tesz.

Az evangéliumokat vizsgálva egy sor megajándékozott emberrel találkozunk. Egyik a látását kapja vissza, másik a gyermekét. Emberek szabadulnak meg különféle nyomorúságaikól. Az ő kapcsolódásuk mégis más. Ők a lélek szegénységével fogadják ezeket az ajándékokat. Semmit sem akarnak tenni Istenért. Megalázottságukban nem a megigazulás útját keresik. Ezért válnak példává, mintát teremtővé. Ilyenek a gyermekek, a szegények, a bűnösök és a boldog-mondásokban felsoroltak.

Azok, akik tenni akarnak valamit, sorra elbuknak. A gazdag ifjú, a farizeusok, a tanítványok. Péter ennél a jelenetnél megérti azt, hogy nem tud semmit tenni, el kell szenvednie, hogy passzívan, elfogadó módon kapja az Isten Országát.

Cselekvésre felszabadultan

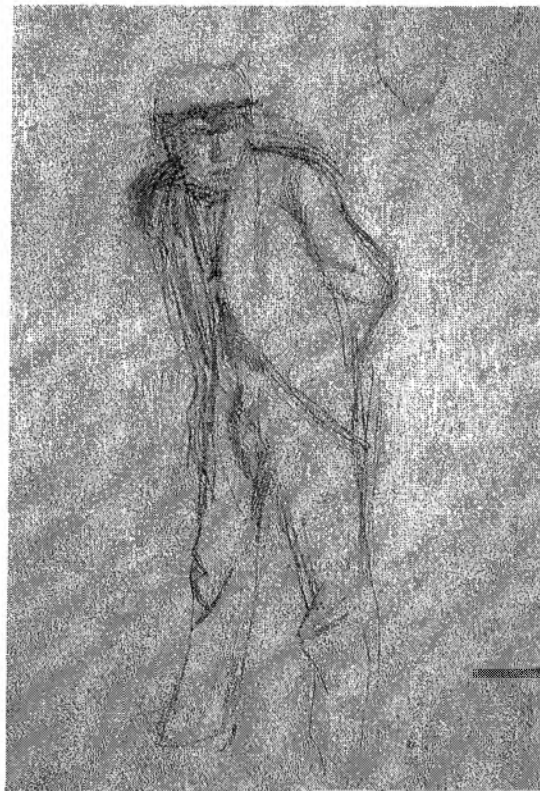
Teljesítményorientált világunkban olyannyira idegen az ilyesfajta elfogadás, hogy minden biztonnyal a kereszténység kuriózumává lett. Mindenért fizetni kell, és mindent csak teljesítményként, azaz megfizetetten vállalunk el. A fizetés módozatai természetesen különbözők, de még azokban a helyzetekben is figyelünk a megfizethetőség egyensúlyára, amikor valóban ajándékozni szeretnénk. Senkit sem szeretnénk zavarba hozni olyan ajándékkal, amelyet nem tud viszonyozni.

A megigazulás megszegyenítő ajándékának egyik cselekvésben, életfolytatásban megjelenő lenyomata az önkéntesség. Egyre inkább társadalmunk fenyegető problémái között kell említenünk az önkéntesség hiányát. Legfeljebb fordulatává vált ez az egyházi közösségeknek. Gyülekezetekben, ahol akár évszázados hagyománya volt a szolgálatok ingyenes végzésének, felvetődik a kérdés: mennyit kellene fizetni a gondnoknak, a kántornak, a pénztárosnak a munkájáért. Néhány hete meghökkenve láttam egy híradást egy olyan szervezetről, amelyik önkéntes szolgálatokat végez a szociális szférában. Mi ebből a hasznuk? – kérdeztem, hogy utána magam is megszegyenüljek. Hiszen ebben éppen az a szép, hogy semmi.

Az adós szolga példázata az önkéntességhez vezethet minket. Átéldhetjük, hogy mi történt velünk. Isten ajándékai koldussá tettek minket. Lelki szegényként el kell viselnünk, hogy az, aki „Istentől jött”, megmossa retkes lábunkat, hogy meghaljon értünk, hogy feltámasszon.

Koczor Tamás

Ha félek, majd te fogd a kezem.
Ne reszkess,
túl sok-sok gyilkos pillanaton
a szentség
már nem remény lesz,
hűs bizonyosság.
Borulj fölém.
(Ha félek)

Mednyánszky

Hamvas Béla Őt génusz – a négy világtáj és a közép génusza – váltakozó-kiegészülő ritmú integrációjaként jellemzi az Európa közepi Kárpát-medence és benne a magyarság szellemiségét. Minden biztonnyal az északi a fő szólam annak a Mednyánszky Lászlónak színzenéjében, kinek egész életművét átölelő, a hazai gyűjtemények anyagát a Szlovák Nemzeti Galéria kincseivel teljesebbé tévő kép- és rajzsorozatait láthattuk nemrég a budavári Nemzeti Galériában.

Az időben is teljes ívű gyűjtemény megmutatja, hogy a festő képvilágában mindvégig fel-felbukkanó alapélmény magányos gyerek- és ifjúkori környezetének hegyes-völgyes látványvilága: erdői, vizei, szittyói, csalitos-bokros aljnövényzete, a természet bensőségesen közvetlen élete, amit lényeglátó érzékenységgel bebarangolt. Inkább az út széle, az árokpart, mint az út, inkább az indás bozót, mint a rendezett park. Emberek közt szintúgy: a falvak népe is – de jobbára a faluvég –, meg az utak, csapások szabad vándorai, csavargói, később a városok, inkább a külvárosok mélyvilága, sőt alvilágának alakjai, történései, élete, árnyai.

Sokat és sokfelé járt, élt, vándorolt, olykor csavargott, mint kedvelt modelljei, és közben állandóan figyelt, rajzolt, festett. Ez volt élete formája és tartalma. Mindezt magányosan és teljes függetlenséggel. Életkora

– 1853-tól az I. világháború idejéig – átfogja a modern művészeti forradalmak hosszú sorát az impresszionizmustól egészen az absztrakció kezdetéig, de nála ennek – látszólag – semmi nyoma. Holott épp a XIX. század utolsó negyedében élt és dolgozott évekig Párizsban és környékén – mert ott is járta a világot –, tehát az izmusok sorjázó harcainak forrongó környezetében. Bár az impresszionista festőkénél is jóval lazább, jelölő vázlatossággal kezelte ecsetjét, és bontotta olykor színpárlattá a látványt, mégsem redukálta színskáláját az alapszínekre, mint azok, nem mondott le a tört-, a sötét vagy földszínekről sem. Távol állt tőle mind az optikai vagy szerkezeti látványelemzés, mind bármiféle szimbolizmus vagy mitologikus tematika. Nem kötődött tehát az impresszionizmus utáni irányzatokhoz sem, habár megfestett látomásai néha mármár a jóval későbbi szürrealizmust előlegezik, akár csak a kortársai közül vele szinte egyedül rokonítható Gulácsy utolsó képálmái. Ha szükségét látta hangulatai képpé látásához, akár a tradicionális, látványhű képfarmálás módozatait és témátípusait is alkalmazta mint egyik kifejezőeszközt a többi között, szabad felhasználásra – jegyzeteiben „régimódszernek” nevezve. Ecsetjével azonban többnyire szabadon túllépett minden normán.

Tematikája két nagy, alig-alig ötvöződő csoport. Az egyik a tájképek csoportjáé, a másik az arc- és alakábrázolások, alakos jelenetek soraié. Tájképei nem témakompozíciók, mint a régiekhez igazodó festőké, nem látványkivágások, mint modernebb kortársaié, hanem mély természet-azonosulásból fakadó átélt emlékek, látomások. A természetben Mednyánszky jórészt az időperifériákon találja meg látomásai témáit, a derengő, szűrődő fényű, sötétbe hajló hajnalok és esték, sőt éjszakák borongását, emberábrázolásaiban meg jobbára a társadalom periferiáin. Ebben is teljes ívű ábrázoláskálán alkot, tárgyszerűen formált portrék és tanulmányok sorától léleklátó típus- és csoportképeken át a mély tűzű színtérbe épp csak belesuhintott vázlatos, ecsetrajz egyszerűségű jelzéseket.

Mindezek a változatos festésmódozatokkal megjelenített látomások az érzelemélesztő hangulatok keltésének eszközei, és ezek a hangulatok is alárendelődnek Mednyánszky műveiben világlátása szuggesztív megformálásának. Ez a világkép a festő melankolikus-meditatív lelkiállapotából eredően rezignált és borúlátó. Alapélménye a létezésnek, mint a szenvedés gyökerének felismerése – fűben, fában, emberben. Ez közelíti gondolkodását a buddhizmushoz, érzelmeit a természettel szinte azonosuló beleélésig, emberek között az esetekkel, nyomorultakkal való együttérző szánalomig, művészetében pedig az ábrázolás bármely szintjét-módját eszközként használó érzelmeikkel telített kifejezés belső igényéig.

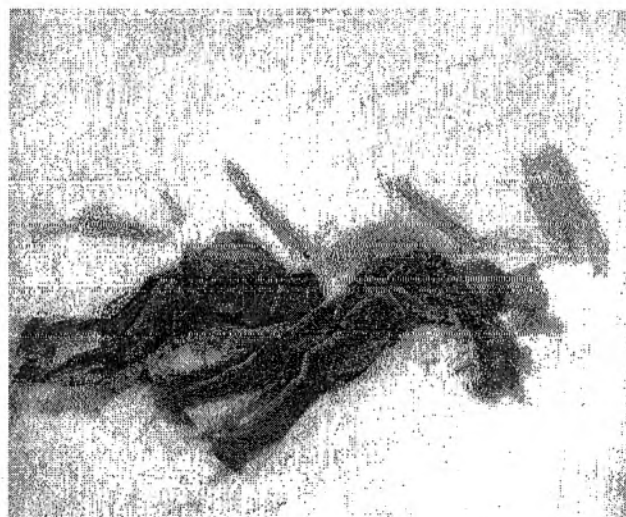
Mednyánszky említett két nagy témavonulata alig keveredve, párhuzamosan kíséri egymást. Tájain elvétve bukkan fel emberalak, figuráinak környezete szinte sohasem konkrét, inkább csak érzelemhúrként pendülő színhang. Az életmű művészi egységét a képlátomások sugárzó érzésvilágának azonos mögöttes világlátása és

festői megjelenítés változatosan közös eszköztára biztosítja. A kettő együtt a személyes stílus.

A két témacsoportnak egy-egy képen belüli tárgyszerű egysége, de valódi szintézise is Mednyánszky utolsó, háborús alkotószakaszában bontakozik ki. Az I. világháborúnak a szenvedést, az értelmetlen szenvedést általánossá fokozó megrázó élménye kényszeríti ki a festőtől életmű-boltozó remekművekig emelkedő utolsó kép- és rajzsorát. A festői kifejezés teljes színképét mozgósítja ehhez. A habitudósító, tárgyias helyzet- és portréábrázolások csak a nyitány és kísérőszólam az önmagában is teljes ívű képdramában. A kevés számú „csak” tájbrázolással is szinte mindent elmond: egyik képen párás, csillogó fényben erdőszéli fácskák és aljnövényzet szinte idilli vidámságú zöldjeit tragédiává feszíti a fák alatt megbújó, néhány villanó ecsetvonással láttatott katonasírok látványa. Őrszemet ábrázol egy kis kép. Ábrázol? Az arasznyi figura tekintete a pusztulás démonává vizionálja az egyszerű témát. Az „Enyészet” tájrészletté alig modellált színfoltjaiba szinte belefoszlik a katona halottak bomló ecsetnyomokkal torokszorítóan jelzett maradványa, így teljesül természet és ember, festői kifejezés és téma, látvány és látomás katartikus egysége.

A Mednyánszky-életmű summája, lényege, hogy a mester műveiben a kép látomássá emelkedik, a látomás érzést sugall, és világlátást éleszt, tragikus világképet, amit a művészi megjelenítés ereje ellenpontoz, és emel oldó-tisztító, megrendítő élménnyé.

Regy Orkán

Ó hány éjszakán át reméltem,
hogy eljössz és megbocsádot
az engem eltorzító csúnaságot!

Szépségem jeltelen és céltalan,
mert bilincsbe vertem. A mélyben
már látásodat se remélem.

Gyertyámat végigperzselő
irgalommal
magadhoz ölelsz.

(A megbocsátás napjai)

Változatok egy témára

Jöjjetek, művészet gyermekei (*Purcell*),
avagy Come Doctor of Liberal Arts?

Iványi György egy közelmúltban publikált cikkében a várostörténetet főképp gazdaságtörténetként értelmezi. Én inkább nevezném *embertörténetnek* – emberi-nyelvi közösségek történetének. Amelyet persze – főképp az *iparból* és *technikából* kifolyólag – építészetével együtt, erősen megterhel sokminden: autóözön, óriásplakát-téboly, reklámfeliratok és behemót képek majd minden villamoson-buszon, a tömegforgalmú utak mentén, lassan a házak többségén is. És a mindegyre feleselni próbáló graffitik – számlál(hat)atlanul. Tanárok, szülők és megbecsülésre érett bölcs öregek józan tekintélye sehol. Ez nem liberalizmus kérdése, azon már rég túl vagyunk. Ez maga a színtiszta anarchia. Viselkedés? -kultúra? Az *ipart* és a *technikát* emberek „csinálják”, de vajon kezelik, gondozzák-e?

*

Manapság az épített környezet gyorsuló sebességgel megy tönkre, miközben a gépkocsiforgalom lassan elviselhetetlen. A magyar fővárosban sok helyütt siralmas állapotúak a közművezetékek, ugyanakkor körül mindenütt szinte követhetetlen tempóban épülnek az egyre borzalmasabb – vagy éppen megszokottan borzalmas? – újdonságok. S mindezekhez még tapsikolnunk is muszáj. Nincs más esélyünk, hogy mi, budapestiek minél többben felébredhessünk: vissza kell szorítani a „csak az számít, ami vadonatúj” fogyasztói szemléletet.

*

Dekonstrukció?

Fantáziával formálni, diszkrétan díszíteni: *mindenben* mértéket kell tartani. Ferdíteni, a függőlegesből kimozdítani csak egészen lehatárolt, rejtett térben szabad, mert ha nagy méretben alkalmazzuk, harcba kerülünk a kozmoszsal!

A részegség kimozdíthat a függőleges tiszteletéből, de az személyes élmény – csak gondolatilag táplálható át, anyagba öntve bűnös tette válik!

*

DLA. A művészek, az építészek számára – hasonlóan a doktori címhez – ez a minősítés adható. A három angol szóból származó mozaikszó megfejtése: Doctor of Liberal Arts. A *liberális*, vagyis szabad művészetek doktora. Akik leggyakrabban azzal vannak elfoglalva, hogy elhappolják a megbízásokat egymás – s persze a nem DLA-építészek – elől. Egyelőre például nem sikerült általánossá tenni a nyílt pályázati formákat. *Pedig az építészet kőzjő és nyilvános cselekvés.* Amíg nem így kezelik a legnevesebbek – és legfőképp ők –, addig gondjaink csak növekednek.

*

Tévékultúra?

Gondolatainkat a technicizált tévé kiöli. Pontosabban: az ember öli ki magából őket, aki inkább akar megfelelni a technikának, mint az életnek. Akinek fontosabb, hogy a technika használatában legyen profi,

mint az élet használatában! Vagy az élet használata, vagy funkcionalizmus, a műszaki tudás használata profi módon!

*

Két komoly dolog van az életben, a születés és a halál. A születés közösségi élmény, eleve három ember kell hozzá: gyerek, anya és apa.

A halál magányos élmény, az előbbiből következően azonban a magunk halálában elsősorban is a szüleink halála foglaltatik benne. Egész életünkben nem csinálunk mást, mint birtokoljuk, hordozzuk (magunkban) a szüleinktől kapott életet és az ahhoz járuló mindenféle örökséget. És miközben tovább is adjuk, hiszen belépünk a következő hármaskörökbe, készülünk arra, hogy minden birtokunkkal egyes-egyedül kell átlépnünk a halálba.

*

Mindez nem felejtetheti el velünk, hogy minden körülöttünk élő embernek hasonló a sorsa. Úgy kell velük együttélnünk, hogy ők is kialakíthassák magukban a felkészülést erre a végső útra. A technika körülöttünk végzetesen megnehezíti ezt a folyamatot. A technika, amely ugyan sok mindenben segítségünkre van, de egyre jobban eltávolít attól, hogy belső világunkat úgy építsük, hogy az másnak is „hasznára” legyen. Amit ma látunk magunk körül, az sokkal inkább azt sugallja, hogy minden megszerezhető készen, amire szükségünk van, s hogy nincs más feladat, mint elegendő jövedelmet előállítani.

A belső világ építése rejtélyes, de ha jól, igaz módon zajlik, akkor nehezen titkolható el.

Vargha Mihály

(E töredékek az *építész-színháztechnikus szerző* január végén publikált írásainak „forgácsai”: *A profizmus behemótjai*, Magyar Hírlap 2004. január 28.; *Tényviszaverődések – Kodály, Katona, Kóksey...*, Élet és Irodalom 2004. január 30.; *A legszomorúbb barokk*, Népszabadság 2004. január 31.)

Aranyos víz, szótlan víz

A víz alapelem, a tűz ellentétpárja, a megtisztulás és termékenység jelképe. A vízzel kapcsolatos cselekmények – a locsolás, mosdás, fürdés – a víz tisztító, gyógyító és termékenységvarázsló erejébe vetett hiten alapulnak. Az emberi életút során különösen fontos volt a születés utáni első fürdővíz és az utolsó aktus, a halott lemosása. Az iszlám és a zsidó vallásban a fürdő nemcsak a testi, hanem a lelki megtisztulást is szolgálja.

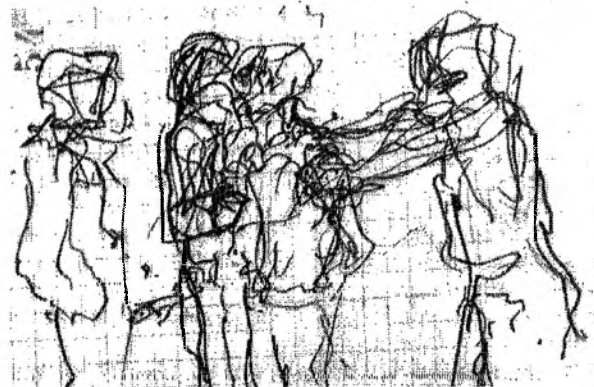
A katolikus templomokban vizet szentelnek. A liturgikus *vízszentelést* vízkereszt vigíliáján végezték. A legtöbb helyen a *szentelt víz* dézsákban, kádakban állt a sekrestyében vagy a templom arra alkalmas helyén. A hívek üvegekben és nagyobb edényekben hordták haza a szentelt vizet, meghintették vele a ház földjét, a gazdasági épületeket és a szoba belsejét, hogy a gonosz szellem ne ártson, és Isten áldása legyen a házon. Volt, ahol a kútba és az állatok ivóvizébe is öntöttek belőle. A szentelt víznek mágikus erőt, gyógyító, gonoszűző, rontást megelőző szerepet tulajdonítottak. Ezeket a hiedelmeket az egyház is erősítette. Az 1499. évi boroszlói szertartáskönyv szerint a szentelt víz használ a dögvész, a méreg, sőt a béka és a mérges férgek ellen is.

A *háromkirályok vízeként* is emlegetett szentelt víz végigkísérte az emberi élet fontos eseményeit: megszentelték vele a gyermekágyas asszony ágyát, öntöttek az újszülött fürdővizébe, az örömszülők meghintették az esküvőre induló menyasszonyt és vőlegényt. Amikor még a háznál ravatalozták fel a halottat, a szentelt vizet tettek mellé, rozmaringszálat, egyes helyeken búzalkalászt állítottak bele, amivel a látogatás, az imádság elvégzése után meghintették a halottat. A szentelt víznek igen változatos gyógyító hatást tulajdonítottak, minden betegségre jónak tartották. A növénytermesztésben és állattartásban is fontos szerepe volt: behintették vele vetéskor a magot, elléskor a borjút, csikót, kikeléskor a kiskacsát, tyúkültetéskor a tyúkot.

Nemcsak a szentelt víznek tulajdonítottak különleges szerpcpet, hanem a meghatározott időpontban és meghatározott körülmények között szerzett víznek is, különösen a hajnali harmatnak. Szent György napján (ápr. 24.) a tejhaszon érdekében hajnali harmatot szedtek vászonabrosszal vagy köténnyel, miközben mondogatták: *Mind szedem...*, vagy *Vaját viszem, tejét nem, vaját viszem, tejét nem*. A harmatos ruhadarabot a tejes fazékba facsartak ki, hogy sok vajuk legyen.

Kisasszony napjára (szept. 8.) virradó éjszaka vagy kora hajnalban a vetni való gabonát kitétték a harmatra, hogy az „Úristen szentelje meg”. A századfordulón Muravidéken még élt az a hiedelem, hogy az ilyen búza nem üszkösödik meg, és bőven fog teremni. Szeged környékén a Benedek napján (márc. 21.) duggatott hagymát Bertalan napján (aug. 24.) szedték fel, utána a háztetőre rakták, ahol hét nap érte a napsugár, és hét éjszaka a harmat. Az ún. benedeki hagyma főzetével a tifuszos betegek fejét és hasát mosogatták.

A nagy ünnepeken jellegzetes vízzel kapcsolatos szokások alakultak ki a magyar néphagyományban. Úgy vélték, aki nagypénteken napfelkelte előtt megmosdik vagy megmártózik a folyóvízben, azon nem fog semmilyen betegség. A jószágokat is megfürdették, vagy a patakról, folyóról hozott vízből töltötték az ivóvizükbe, abban a hitben, hogy ettől egészségesek lesznek majd.

A nagypénteki mosdást azzal magyarázzák, hogy „a holló ilyenkor mossa a fiát”, hogy ismét fehér legyen. A monda szerint, amikor Jézust ellenségei el akarták fogni, de nem sikerült nekik, akkor a madár azt kiáltotta: „kár, kár”. Ezért Jézus elátkozta a hollót, hogy örökké fekete legyen.

Karácsony, újév, húsvét hajnalán szótlannul merítették az ún. *aranyos vizet*. Ezt a vizet varázserejűnek tartották, amihez az is hozzájárult, hogy a víz hozatalakor se menet, se jövet nem volt szabad megszólalni. Hatását azzal fokozták, hogy piros almát, piros tojást vagy pénzt tettek bele. Úgy hitték, aki ebben mosdik, az a következő esztendőben egészséges és szép lesz.

A Bereg megyei Fornoson a vízmerítésnek különös jelentősége volt az eladósorú nagylányok számára. A

falun kívül egyetlen kút volt, melyet a legények és a lányok karácsonykor éjfélutánban fenyővel és koszorúkkal díszítettek fel, és gúzsveszővel a kúthoz kötötték az ágast. Amelyik lány éjfél után elsőnek oldotta fel a gúzszt, elsőnek merítette az aranyvizet – melyben hitük szerint Jézus fürdött meg –, az ment leghamarabb férjhez.

A víz tisztító, termékenységvarázsló erejébe vetett hit az alapja a húsvéti locsolásnak is. Valamikor *vízbevető, vízbehányó hétfőnek* nevezték húsvét hétfőjét, ami utal a locsolás egykori módjára, ti. hogy gyakran a kúthoz, vályúhoz vitték a lányokat, és egész vödör vízzel leöntötték őket. E szokás eredete részint a keresztelésre, részint arra a legendára utal, amely szerint a Jézus feltámadását hirdető jeruzsálemi asszonyokat locsolással akarták a zsidók elhallgattatni, illetve a Jézus sírját őrző katonák vízzel öntötték le a feltámadás hírére vivő asszonyokat.

A magyar nyelvterületen a locsolóversek sok változata ismert máig, a mágikus jellegű szövegektől a félnépi rigmusokig. A református húsvétköszöntők többnyire népies, félnépi alkotások, melyek részint az ünnepről szólnak, részint a locsolózkodást emlegetik, és a jutalomként adandó piros vagy hímes tojásra emlékeztetik a háziakat. A szagos vízzel, kölnivízzel való locsolás újabb keletű szokás, sőt a hozzákapcsolódó locsolóversikék is. Csákváron (Fejér m.) pl. így köszöntöttek: *Ennek a háznak udvarában, / Szép kis bimbót láttam. / Vízet hoztam a lővére, / Szálljon álkás a fejére! / Szabud-e locsányi?*

Volt, ahol a húsvéti locsolás előkészületei már vasárnap megkezdődtek, pl. az Ipoly mentén vasárnap este tojást gyűjtöttek a legények a lányos házaktól. Megbeszélte helyen szalonnát kaptak, ott elkészítették és megették a tojásrántottát. A tojáshéjat pedig annak a lánynak a háza elé szórták, akire valamilyen okból haragudtak. A legények azután húsvéthétfőn mentek a lányos házakhoz locsolni, de a még legényszámba nem vett fiúk csak a keresztanyjukhoz és a rokon lányokhoz mehettek.

A locsolás jutalma a *piros vagy hímes tojás*. Erre utal a háromszéki locsolóvers is: *Ajtó megett állok, / Piros tojást várok, / Ha nem adtok, lányok, / Mind a kúthba hánylak.*

Tátrai Zsuzsanna

„Én nem gatyázni jöttem ám ide”

(Interjú Sz. Nagy Csabával és feleségével,
Nagy Évával – 2. rész)

Csaba, református lelkészcsaládba született. Hogy alakult kapcsolatod a református egyházzal?

1969-ben, mikor Svájcba kerültünk, úgy döntöttem, nem fizetek több egyházi adót, s kiléptem a református egyházból. Akkor és ott tudtam meg ugyanis, hogy mi történt apámmal. Ő a háború után az egyház hivatalos kiküldöttjeként Nyugatra, aztán Amerikába ment, hogy a kinti magyarok lelkipásztori gondozását ellássa. 1948-ban hazahívták, de ő – látván az itthoni változásokat, s pontosan tudván, hogy idehaza a legjobb esetben börtön várna – levelet írt Ravasz László püspöknek: nem jön haza, hanem nyugdíjba megy, fizetéséről pedig lemond a családja javára. Minket erről senki nem értesített, egy árva fityinget nem kaptunk. Anyám persze félt jelentkezni, hiszen ki merete felhívni arra a hatóságok figyelmét, hogy a férje nyugatos pap. Azt hazudtuk kifelé, hogy apánk eltűnt a háborúban, s nem tudjuk, hol van, jóllehet anyánkkal egészen 1954-ig, haláláig váltottak leveleket nagyanyámon keresztül. De arról, hogy ő gondoskodni akart rólunk, semmit nem tudtunk. Abban a hitben nőttünk fel, hogy apánk cserbenhagyott minket.

Minderről akkor hallottam először, amikor Svájcba emigráltunk, s egy barátja elküldte nekem a református egyházzal folytatott levelezését. Akkor én írtam Ravasznak, rákérdeztem, hogy történhetett mindaz, ami történt. Azt válaszolta, hagyjak föl a vádaskodással, ő nyugalmat akar maga körül. Én pedig döntöttem: kilépek az egyházból.

Ezek után hogy kerültetek kapcsolatba az Európai Protestáns Magyar Szabadegyetemmel?

Cs: Akkor én már Méray Tibor mellett dolgoztam a párizsi Irodalmi Újságban, s az alapító Magos Gábor mellett annak baráti körét szerveztem újra. Sok-sok embert felkerestem, mecénásokat gyűjtöttem. Többek között Szöllősy Árpádot is meglátogattam, aki felkért, lépjek be a Szabadegyetembe. Akkortájt az elnökség tagja volt Szépfalusi István, akivel én *Lászlók, halljátok* című kötete recenzoraként már találkoztam, s világos volt számomra, hogy kettőnk álláspontja, magatartása, véleménye az emigrációról, annak feladatairól alapvető dolgokban tér el egymástól. Úgy gondoltam: nekem nincs ott helyem, ahol olyan ember az elnökség tagja, akivel én biztosan nem tudok együtt dolgozni. Nem teszem ki magam az állandó konfrontálódásnak. Aztán egy alkalommal a Nemzetőr című szélsőjobbos emigráns lap megtámadta a Szabadegyetemet, hogy nem határolódott el Cs. Szabó Lászlótól, az EPMSz örökös tiszteletbeli elnökétől, mivel az hazalátogatott a kádári Magyarországra. Föl akarták jelenteni a Szabadegyetemet a svájci hatóságoknál, amelyek ellenőrzést gyakoroltak fölötté. Rögtön tudtam: be kell lépnem abba a szervezetbe, amelyről ilyen baromságokat írnak. Egy évvel később Szépfalusi kilépett az EPMSz-ből,

tehát mikor én elnökségi tag lettem, már nem kellett tartanom a vele való vitáktól, ellentététől.

Mit gondoltok, milyen igények hozták létre ezt a szervezetet 35 esztendővel ezelőtt, a hatvanas évek végén, s mi tartja meg máig a nyugati magyar értelmiség népszerű fórumaként, miután az alapító atyák közül oly sokan meghaltak vagy hazaköltöztek Magyarországra?

Cs: Ez nagyon egyszerű: igény van rá. Az évenként megrendezett úgynevezett Akadémia Napok olyan találkozási alkalmak az emigráns magyarságnak, amelyeken szellemi-kulturális-nemzeti-nyelvi igényeiket is kielégíthették és kielégíthetik.

É: Én ezzel nem értek egyet: ma már mindenki hazajárhat, a legtöbbször lakása van Magyarországon, vagy egészen hazatelepült. Nincs szükségük erre a lehetőségre, ez addig volt érdekes, míg nem engedték be őket Magyarországra. Sajnos ma másfajta szellem uralkodik a Szabadegyetemen, mint egykor, erőteljesen megjelentek benne a Kárpát-medencei magyarság képviselői, különösképpen az erdélyiek, még hozzá a Tőkés László püspök RMDSz-ellenes irányzatát képviselők. Az ő reprezentánsuk Toró Tibor, aki tudós ember, de szemellenzős politikus. Nem is tudom, hogyan fér össze a nagy tudás ezzel a rövidlátással.

Cs: Ma már csak hárman vannak a régiak közül, Szöllősy Árpád, Szöllősy Pál és Balla Bálint, ők többeket szép lassan kiszorítottak az elnökségből. Én az ő módszereiket nem tudom elfogadni.

É: Valójában azt a szellemi-emberi egységet, amely az EPMSz-t jellemezte, a rendszerváltás robbantotta szét. Míg élt a közös ellenség, a magyarországi kommunizmus, addig nem voltak feszültségek: mindenféle politikai beállítottságú ember megfordult ott, támogattak mindenkit, aki a magyarországi ellenzékhez tartozott, lett legyen bármilyen származású. Sok zsidó vendége is volt az Akadémiai Napok rendezvényeinek, s mindnyájan jól érezték magukat abban a toleráns, szabad szellemben, amely a Szabadegyetem sajátja volt. Abban a pillanatban azonban, amelyben bekövetkezett Magyarországon a rendszerváltás, mintha belülről szétrobbantották volna az egészet. Az egyik ment jobbra, a másik balra. Hogy némelyek milyen antiszemiták mind a tagság soraiban, mind az elnökségben, csak a kilencvenes években derült ki.

Cs: Ez a felodhatatlan ellentét már akkor lelepleződött, mikor Csoóri Sándort, aki korábban kedvelt vendége, majd barátjával, Sára Sándorral együtt elnökségi tagja volt az EPMSz-nek, Nappali hold című írásáért bíraltam. Sára ezt csupán a hátam mögött nehezményezte, de nem sikerült vele tanú jelenlétében szemtől szemben tisztáznom, noha bírtam az akkori elnöknek, Szöllősy Pálnak az ígéretét, hogy ezt megszervezi az 1994-es Akadémiai Napokon.

És hova tűntek a fiatalok? Ők miért maradtak ki?

Cs: Ki ezért, ki azért. Vályi Nagy Ágnes nagyon meggyötörte az élet, apja, majd a férje halála, s végül a maga betegsége. De akadt olyan is, aki csalódott: Pompéri Judit nem tudott együtt dolgozni a most meghatározó szerepű öregekkel, akik látszólag már visszahúzódtak, de valójában irányítják a

dolgokat. Most a legutóbbi konferencián azonban felbukkant néhány fiatal erdélyi, akik más szint, más vonalat képviselnek, belevaló srácok.

Csaba, említetted az Irodalmi Újságot? Hogyan alakult ki a kapcsolatot Méray Tiborral?

Cs: Hat évig dolgoztam Méray mellett szerkesztőként, sokat tanultam, sokat lestem el tőle, igazán élveztem ezt az időszakot, aztán egyszerre vége lett. Ennek okai egyrészt a Párizs-Zürich távolságból adódó nehézségek voltak, másrészt néhány szakmai elképzelés különbsége Méray és köztem. Ám ez nem érintette kettőnk viszonyát, azóta is baráti a kapcsolat köztünk. Méraynak egyébként az volt az álláspontja, hogy ő nem az emigrációnak, hanem a magyarországiaknak szerkeszti az újságot, ezért távol tartja magát mindenféle emigrációs veszekedéstől. S ebben teljesen igaza volt, hiszen az Irodalmi Újság itthon indult, s az emigrációban is akadtak olyan szerkesztői, akik már itthon is ellátták ezt a feladatot. Ezek a viták, veszekedések pedig olyan ocsmány, méltatlan, kicsinyes dolgok voltak.

Méray Tibor közölte az első versemet is. Annak idején elküldtem ezt Borbándi Gyulának, aki az Új Látóhatár szerkesztője volt. A véleményét szerettem volna hallani, nem megjelentetni akartam. Ő – eléggé negatív vélemény kíséretében – visszaküldte a verset, így aztán eljuttattam Párizsba, s Méray Tibor azonnal közölte. Borbándinak valójában az volt a baja velem, hogy – szemben az ő népi irányultságával – én urbánus beállítottságú vagyok. Aztán amikor megjelent a kötetem 1984-ben, az Új Látóhatár lehozott egy pozitív recenziót, majd egy negatív kritikát róla. A dolog úgy történt, hogy Borbándi elfogadott és közölt egy korrekt bírálatot, aztán elutazott Amerikába pénzgyűjtő körútra. Ezt az időszakot használta ki Molnár József, hogy megjelentessen a kötetről egy teljesen negatív kritikát is, mégpedig mintha egy jugoszláviai parasztasszony olvasói levele lenne.

É: Még a nevét aláírni sem volt bátorsága. Ráadásul valótlanságokat állított ebben a kritikában – tudniillik hogy engem Csaba otthon hagyott, s nélkülem emigrált. Közben mindenki ismerte a „Nagy-panziót”... Előttem az ilyen embernek nincs megállása.

Csaba, mióta hazajöttetek, lassan tíz éve, szépirodalmat nem adtál ki. Időnként viszont publikálsz napilapokban, s megjelentted édesapád egy nagyobb lélegzetű tanulmányát.

Igen, így kezdődött. Elsősorban a Magyar Hírlapban jelentek meg publicisztikáim. Eleinte úgy éreztem, van mondanivalóm a magyarországi publikum számára, de ma már nem érdekel igazán ez a műfaj, ezért felhagytam vele. Sajnálom azokat, akik rákényszerülnek, hogy hetente két-három alkalommal is megjelenjenek, s meg kell termelniük a kötelező penzumot. Ilyenkor szinte törvényszerűen fölhígul, amit írnak. Mikszáth, Ady, Kosztolányi is rendszeresen írt tárcákat, publicisztikákat, de ők nem ebből éltek.

Apámnak pedig tartoztam ezzel a kötettel. Kilencéves voltam, mikor utoljára láttam, most 68 vagyok. Mikor megimertem apám munkásságát, bukaresti, majd nyugati működését, elhatároztam, kiadom ezt az írást, amelyben ő egy kisebbségi magatartásmodellt ábrázol, méghozzá olyan modellt, amely illik a nyugati és lassan sajnos az egész erdélyi magyarságra, hiszen a Székelyföld kivételével ma már ott is szinte mindenhol diaszpórában él a magyar népesség. Apám a bukaresti magyarság sorsának elemzésével a szétszórtan élő kisebbség számára mutatott fel használható modellt. Ha én annak idején olvastam volna ezt a tanulmányt, sokkal könnyebb dolgom lett volna az emigrációban.

S mára visszatértél a versekhez?

Igen. Meg a prózához. Jelentek meg nekem novelláim is, különböző emigráns folyóiratokban magyarul és egy német nyelvű antológiában németül. Magam fordítottam őket. Kétnyelvű író persze nem vagyok. Magyarul írok, s ha azt akarom, hogy valami megjelenjék németül, lefordítom. Írok verseket is, mondhatnám töredékeket... Gyűjtöm őket, s ha összegyűlik egy kötetre való, megjelentetem őket. Valójában azonban más terveim vannak: meg akarom írni a verses magyar prozodiát. Nem tudom, lesz-e belőle valaha kész mű, de azt a gondolatot dédelgetem magamban már jó ideje, hogy példaverseket írok minden klasszikus, nyugat-európai és hangsúlyos verselésű formára.

Csaba, hol a helye verseidnek a magyar költészetben?

Azokat a verseket, amelyeket az 1984-es kötetben kiadtam, ma idegennek tekintem. Olyanok már, mintha nem is én írtam volna őket. Ma mást és másképp írok. Ezek a versek az akkori magamról szólnak, zömében a munkahelyemen születtek, ahogy az egyikben írom is: „a műszaki tudományok kellős közepén, amikor undorodtam a műszaki tudományoktól”. Ma másfajta undorom fejeződik ki. Ezeknek a verseknek az idegensége számomra persze nem jelenti azt, hogy elhagyom a kötött formákhoz ragaszkodást, hiszen ez az egyik legfontosabb része a költészetemnek, s ott a helyem Babits, Kosztolányi, Dsida, Áprily sorában, – már ami a formát illeti. Ez a huszadik század eleji verselés. De valamit talán adtam ahhoz a gondolatvilághoz, amelyet ők képviseltek.

Ittész Nóra

(Az interjú címűül választott sor idézet Sz. Nagy Csaba Persziflázs című verséből.)

Uram áldozattá engemet,
a gyásznak sötét mérge tett.
S a bennem megbújó kegyetlen örület.

Ki mindent veszni látott, veszni enged
álmot és tanyát, s nem talál többé hazát
e földön.

Bálványoktól reméltem gyógyulást.
Láttam pusztulásuk, s csak áldozatom
kínzó emléke mi nekem maradt.

Lázam a semmibe húzott, mert e kusza,
fojtogató agónia erdejében utat,
a rettegőnek senki sem mutat.

Az örökkévalóság békéjében ültél
és sírtál értem,
mert elfordítottam arcom.

Végigjártam minden utat,
mire kényszerített
a magam fölé rendelt gyáva erőszak.

Sikoltott ostoba lelkeim lelked után,
S béklyóba vertem, akit mertem.

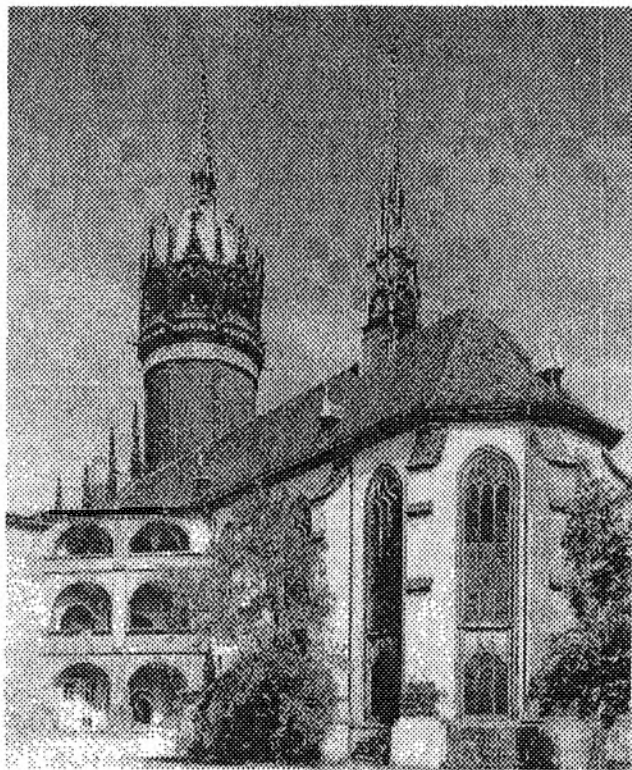
Kik tudták mi vár rájuk, jobb sorsuk
más csapdák felé vezette őket.

Most elmegyek. Elég legyen már végre
a múltat sem feledni, sem feladni nem tudó
kegyetlen küzdelemből.

Mert a büszkeség, e hibás út, csak a veszteség,
S csak a múló idő tapad rá sárként
emlékeinkre és ruhánkra,
s ragadja meg lábunkat,
hogy visszatartson.

(Az áldozat útja)

A REFORMÁCIÓ EMLÉKHELYEI WITTENBERG

Az Elba partján – alig száz kilométerre Berlintől – fekszik Wittenberg. A város fölé emelkedő magaslaton áll a vár, melynek temploma létezéséről 1517. október 31-e után egész Európa tudomást szerzett, mert e templom kapujára szögezte ki Martin Luther megvitására 95 tételét.

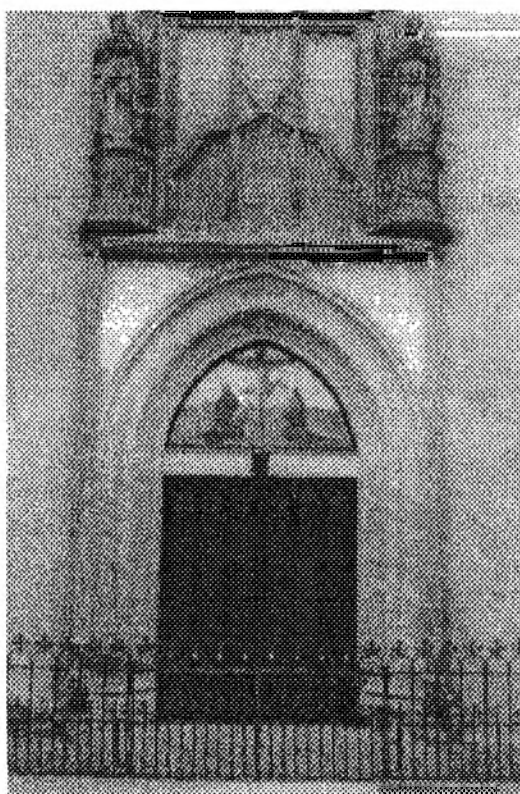
De miért éppen ezt a helyet választotta Luther téziseinek ismertetésére? Mert e templom nemcsak a szász választófejedelem magánalapítású és a várkastélyához harmadik szárnyként épült temploma volt, hanem az újonnan, 1502-ben létesült egyetem temploma is, melynek kapuszárnyát „faliújságként” használták az univerzitással kapcsolatos dolgok publikására. Luther pedig az egyetem professzora volt.

Maga a vártemplom, amelynek létezéséről minden kultúrember tud, mint látvány nem közismert. Eszmei értéke meghaladja építészeti jelentőségét. Az 1500 körül épült késő gótikus templom impozáns belső térhatását magasságának és karcsú pillérekkel alátámasztott szép bordahálós boltozatának, valamint a falak csaknem teljes magasságát áttörő mérműves ablakoknak köszönheti. Hogy eredetileg is éppenilyen volt-e a templom, nem tudjuk, mert 1760-ban szinte teljesen leégett, történelmi nevezetességű „téziskapujával” együtt. A templom jelentőségét mutatja, hogy alig 10 esztendő elteltével már újjáépült. 1858-ban kapuját bronzra cserélték, Luther tételeinek ércbe öntött latin szövegével. 1892-ben az ugyancsak újjáépült várkastély egyik

tornyát templomtoronnyá alakították át, amelyen a koronaszerűen kiképzett toronysisak alatt körbefutó mondatszalg az „Erős vár a mi istenünk” közismert Luther-korál kezdősort idézi.

A vártemplom kapcsán nem érdektelen néhány szót a reformáció korabeli Wittenbergről is szólni. Az eredetileg flamand kereskedőkolónia már a 13. század végén városi rangra emelkedett, a 15. század végén pedig III. (Bölcs) Frigyes, szász választófejedelem – fölimerve a város előnyös földrajzi helyzetét – tartománya székhelyévé tette Wittenberget. Ekkor építtette várkastélyát a templommal együtt 1490 és 1511 között. Az ambíciózus fejedelem rezidenciális városához méltó szellemi életről is gondoskodni akarván egyetemet alapított kiváló előadókkal. Így került Wittenbergbe Luther a teológia professzoraként 1508-ban, 1518-ban pedig Melancthon a görög nyelv és irodalom tanáráként. 1534-ben itt nyomtatták ki először Luther bibliafordítását. A választófejedelem városában számos kiváló művészt is foglalkoztatott. Tudunk a híres nürnbergi bronzöntő és szobrász Vischer családjának itteni működéséről, Hermann és Peter Vischer alkotásaikkal hozzájárultak a vártemplom művészi berendezéséhez, sőt egyik szép bronz keresztelőmedencéjük még ma is látható a városi plébániatemplomban. Meghívást kapott a városba az idősebb Lucas Cranach is, aki mint a fejedelem udvari festője negyven évig élt Wittenbergben, amelynek polgármestere is lett. Neki köszönhetjük Luthernek és családjának hiteles arcképeit, valamint a reformáció számos nagy egyéniségének és kortársainak portréját. Wittenbergben alapított műhelye, festőiskolája még halála után is egyike volt a legjobbaknak Németországban.

Pamer Nóra

BÖJT – HÚSVÉT ISTENTISZTELETI REND

Békásmegyeren (Mező u. 12.):

Április 4., virágvasárnap

10.00 órakor istentisztelet, igét hirdet: Fülöp Attila

Április 8., nagycsütörtök

17.00 órakor istentisztelet,
igét hirdet: ifj. Hafenschner Károly

Április 9., nagypéntek

17.00 órakor istentisztelet passióolvasással,
igét hirdet: Donáth László.
Az istentiszteleten részletek hangzanak el
Pergolesi *Stabat mater* című művéből, énekel
Cserjési Kinga szoprán és Lehócz Andrea alt.

Április 11., húsvét ünnepe

10.00 órakor istentisztelet, igét hirdet: Donáth László

Április 12., húsvéthétő

10.00 órakor istentisztelet, igét hirdet: Görög Tibor

Április 18., vasárnap,

az **összegyűlekezés napja, holocaust-emléknapp**
10.00 órakor istentisztelet, igét hirdet: Mártonffy Marcell
14.00 órakor „...ellenségei minden embernek...”
(1Thessz 2,15) – kerekasztal-beszélgetés
Csepregi Zoltán új könyvéről
17.00 órakor vecsernye, igét hirdet:
Schweitzer József főrabbi

Április 25., vasárnap

10.00 órakor istentisztelet, igét hirdet: Donáth László

Május 2., vasárnap

10.00 órakor istentisztelet, igét hirdet: Fülöp Attila

Május 9., vasárnap

10.00 órakor istentisztelet, igét hirdet:
Szent-Iványi Ilona unitárius lelkész

Május 16., vasárnap,

az **összegyűlekezés napja**
10.00 órakor istentisztelet, igét hirdet:
14.00 órakor A bizánci zsolozsmáról és a szent liturgia
görög és szláv nyelvű énekeiről. Beszélgetés
dr. Baán István bizantinológussal és a Szent
Efrém bizánci férfikar hangversenye (művészeti
vezető: Bubnó Tamás)

16.00 órakor vecsernye, igét hirdet: Donáth László

Május 20., mennybemenetel ünnepe

17.00 órakor istentisztelet, igét hirdet: Gálos Ildikó

Május 23., vasárnap

10.00 órakor istentisztelet, igét hirdet: dr. Frenkl Róbert

Május 30., pünkösd ünnepe

10.00 órakor istentisztelet, igét hirdet: Donáth László

Május 31., pünkösdhétfő

10.00 órakor istentisztelet, igét hirdet: Bozóky Éva

Az úrvacsorát a hónap 1. és 3. vasárnapján ünnepeljük.

Piliscsabán (Bétel Otthon, Széchenyi utca):

a hónap 2. és 4. vasárnapján 10.00 órakor
pünkösdvasárnap 10.00 órakor

Pilisvörösváron (református templom):

a hónap 2. és 4. vasárnapján 14.00 órakor
pünkösdvasárnap 14.00 órakor

E számunk megjelenését támogatta
a Nemzeti Kulturális Alapprogram és
a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma.

BIBLIAÓRÁK

Jób könyve

Tanház Donáth László vezetésével
Alkalmaink: április 21-én, május 12-én és május 26-án,
szerdán 17.00 órakor

Bibliodráma április 9-én 17 órakor és május 1-jén 16 órakor
Muntag Ildikó és Falvy Dóra irányításával

Gyermekatekézis

Naszályi Márta és Váradai László vezetésével
minden vasárnap 10.00 órakor

TAVASZI ORGONAKONCERTEK

Április 4-én, vasárnap 18.00 órakor
Szekendi Tamás orgonaművész hangversenye

Május 9-én, vasárnap 18.00 órakor
Marosvári Péter orgonaművész hangversenye

Június 6-án, vasárnap 18.00 órakor
Enyedi Pál orgonaművész hangversenye
Közreműködik a zuglói Pádúai Szent Antal-templom
szkolája Igaliné Büttner Hedvig karnagy vezetésével

E számunkban Mednyánszky László grafikái láthatók:

1. Cselszövés (Beszélgető emberek), 1910-es évek
2. Térdeplő sebesült, 1880-as évek
3. Tanulmány a Sebesült című képhez, 1880-as évek
4. Tanulmány az Ablaknál című képhez, 1882–1883
5. Vázlatlap, 1887 körül
6. Két fej, 1908–1910 körül
7. Alaktanulmány, 1890-es évek
8. Az Ágrólszakadt vázlatvariánsai, 1905
9. Beszélgetés a hídon, 1870–1880-as évek
10. Lincselés, 1911 körül
11. Tanulmány a Leselkedő című képhez, 1900 körül
12. Halott katonák, 1914–1918
13. Tanulmány a Sír felett című képhez, 1878 körül
14. A Lincselés vázlatvariánsai, 1911
15. Pihenő, 1910-es évek
16. Ülő csavargó, 1990-as évek
17. Templom előtt, 1890–1900

HÉT HÁRS

A Csillaghegyi Evangélikus Egyházközség lapja
Felelős szerkesztő: Donáth László lelkész
Szerkesztők: Breuer Katalin felügyelő és Ittész Nóra
A gyűlekezet lelkészi munkatársai:
Fülöp Attila lelkész, Görög Tibor nyugdíjas lelkész,
Bozóky Éva, Gálos Ildikó
és Thurnay Béla gyűlekezeti munkatárs
Cím: 1038 Budapest, Mező u. 12.
Tel/fax: 368-6118, mobil: 06-20-3989-059
E-mail: breuer@axelero.hu
Internetcím: www.hethars.hu
Nyomtatás: CreaPrint Kft.
Adományokat az OTP 11703006-20013365
számlaszámra várunk.